

Львівський державний університет внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ
ТА КРИМІНАЛІСТИЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ

Матеріали науково-практичного семінару

25 жовтня 2019 р.

Львів
2019

УДК 343.14 343.98

Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 27 листопада 2019 р. № 4)

Упорядник – **Р. М. Шехавцов**,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

**Кримінальне процесуальне та криміналістичне забезпечення
досудового розслідування:** матеріали науково-практичного
семінару (25 жовтня 2019 р.) / упор. Р. М. Шехавцов. Львів:
ЛьвДУВС, 2019. 132 с.

Збірник містить тези доповідей та повідомлень із проблем кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення досудового розслідування кримінальних правопорушень, які були представлені учасниками науково-практичного семінару «Кримінальне процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування», який відбувся 25 жовтня 2019 року у Львівському державному університеті внутрішніх справ.

Опубліковано в авторській редакції.

УДК 343.1 / 343.9

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2019

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІЗ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Українські держава, суспільство сьогодні переживають дуже складні процеси своєї трансформації, зробивши цивілізаційний вибір – перетворення на європейську за змістом, а не за географічними ознаками, демократичну за формою державного управління, а не задекларовану політиками, правову за своєю культурою, а не віртуально визначену у статті 1 Конституції України. Питання збалансування системи координат, по яким буде йти у найближчі роки цей процес перетворення, на який впливає велика кількість внутрішніх та зовнішніх чинників, це питання збереження та подальшого укріплення української державності, встановлення соціального взаємопорозуміння та цивілізованих відносин між органами державної, місцевої влади та громадянами. Визначальними у формуванні такої системи координат виступають фундаментальні уявлення про зміст, засоби гарантування та співвідношення прав та свобод людини і громадянина в Україні. Кримінальне провадження є одним із ключових державних механізмів вирішення соціально-правових конфліктів. Від того наскільки у законодавстві забезпечено їх справедливе вирішення, а у правозастосовній практиці дотримані його нормативні приписи – прямо залежить успішність становлення України як демократичної, правової держави.

Реформа кримінального судочинства, яка розпочалася у 2012 році, запровадила кардинальні зміни у кримінальну процесуальну діяльність, яка здійснюється на досудових стадіях

кримінального провадження. Накопичений на сьогодні досвід правозастосовної практики та його узагальнення головними слідчими управліннями органів досудового розслідування, а також науковцями вказують на існування низки проблемних питань, пов'язаних зі змінами змісту процесуального статусу слідчого, прокурора та керівника органу досудового розслідування, а також посиленням судового контролю за досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень. Суттєве обмеження процесуальної самостійності слідчих запровадженням інституту нагляду прокурором за додержанням законів під час досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, розширення засобів пошуково-пізнавальної діяльності слідчого за рахунок запровадження негласних слідчих (розшукових) дій, запровадження Єдиного реєстру досудових розслідувань, як електронної бази даних, відповідно до якої здійснюються збирання, зберігання, захист, облік, пошук, узагальнення даних про зміст та рух кримінального провадження під час досудового розслідування, прийняття низки змін у матеріальному кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві щодо запуску інституту кримінальних проступків здійснення досудового розслідування по них у формі дізнання – все це в умовах не достатньої правової визначеності у нормативних приписах Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України відповідним чином вплинуло на формування непростої ситуації щодо з одного боку ефективного вивлення, розкриття та розслідування кримінальних проваджень щодо кримінальних правопорушень, а з іншого на забезпечення захист прав та свобод учасників кримінального провадження.

Маємо надію, що вирішенню означених питань сприятимуть Ваші наукові здобутки та пропозиції, висловлені під час роботи наукового заходу.

Сподіваємось, що наукові здобутки, висвітлені Вами під час засідання круглого слугуватимуть не лише викладенню остан-

ніх досягнень у царині юридичної науки, але й стануть підґрунтям у збагаченні всіх галузей права новими науковими ідеями, у розвитку національного законодавства та формування єдиної правозастосовної практики.

Р. І. Благуца,
кандидат юридичних наук, доцент,
ректор Львівського державного університету
внутрішніх справ

Абламський С. Є.

доцент кафедри кримінального процесу та
організації досудового слідства факультету № 1
кандидат юридичних наук, доцент
*(Харківський національний
університету внутрішніх справ)*

ВИТРЕБУВАННЯ, ОТРИМАННЯ ТА ТИМЧАСОВИЙ ДОСТУП ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

У ст. 93 КПК України визначені способи збирання стороною обвинувачення доказів, до яких, серед іншого, відносяться витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, а також проведення інших процесуальних дій, передбачених КПК України. Необхідність здійснення порівняльного аналізу витребування, отримання та тимчасового доступу до речей і документів зумовлено тим, що в судовій практиці непоодинокими є випадки визнання доказу недопустимим з огляду на те, що його долучення до провадження мало б здійснюватися шляхом тимчасового доступу до речей і документів, а не витребуванням чи отриманням відповідної речі або документу. Першопричиною цього, на нашу думку, є неоднозначне законодавче тлумачення й розмежування зазначених способів збирання доказів. Серед правників також існують різні погляди на їх правову природу. Так, С. О. Ковальчук вважає, що витребування речей може здійснюватися лише під час тимчасового доступу до речей і документів як заходу забезпечення кримінального провадження [1, с. 142], а І. М. Чемерис підкреслює, що єдиною законною можливістю отримати документи чи інформацію про факти є виключно тимчасовий доступ до речей і

документів та обшук [2, с. 342]. З наведеними авторськими позиціями ми не можемо погодитися, адже, незважаючи на свою певну спорідненість, витребування, отримання та тимчасовий доступ до речей і документів все ж таки мають різну правову природу як способи збирання доказів. Якщо і сприйняти наведені наукові точки зору, очевидним виникає запитання: а який тоді сенс законодавчо окремо виокремлювати такі способи збирання доказів? Задля уникнення такої неоднозначності здійснимо їх порівняльний аналіз.

У практичній діяльності слідчі, прокурори звертаються із запитом в порядку ст. 93 КПК України до органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб щодо надання завірених копій наказів (наприклад, про призначення особи на посаду), посадових інструкцій (зокрема, при розслідуванні злочину, пов'язаного із зловживанням службового становища), договорів тощо. Тобто, в даному випадку збирання необхідної інформації (фактичних даних) здійснюється шляхом витребування документів, що, як цілком справедливо підкреслює В. В. Вапнярчук, пов'язується з: а) добровільним їх наданням володільцем; б) відсутністю підстав вважати, що володілець речей і документів намагатиметься змінити або знищити відповідні речі або документи після отримання запиту; г) відсутністю в речах і документах охоронюваної законом таємниці [3, с. 246-247]. Відтак, учений виділив ті необхідні умови, за наявності яких можливо й доцільно застосовувати такий спосіб збирання доказів як витребування. В іншому разі, зокрема за відсутності однієї з наведених умов, речі та документи слід вилучати шляхом здійснення тимчасового доступу до речей і документів.

Наступним проблемним аспектом є законодавче унормування порядку отримання речей і документів, тобто добровільного їх надання безпосередньо особою. Це має місце, коли особа самостійно (без будь-якого запиту) надає слідчому, про-

курору відповідні речі або документи, які мають значення для кримінального провадження і можуть слугувати доказом у провадженні. Натомість, відсутність законодавчо закріпленої процесуальної форми отримання речей і документів, як до речі й витребування, аж ніяк не може позитивно впливати на дотримання умов допустимості доказів. Саме тому, на наше переконання, під час витребування та отримання речей або документів необхідно пам'ятати, що вони обов'язково мають одержуватися: а) з належного процесуального джерела; б) належним суб'єктом; в) у належному процесуальному порядку; г) з належним оформленням. Недотримання таких умов, безумовно, призведе до визнання доказів недопустимими, що, на жаль, має місце на практиці. Наприклад, в одному із кримінальних проваджень відеодиск із записом з камер відеоспостереження був добровільно виданий потерпілим оперуповноваженому до внесення відомостей до ЄРДР. З тією позицією суду, що отримання оперативним працівником відеодиску суперечить вимогам КПК ми цілком згодні (здійснено неналежним суб'єктом і в неналежному процесуальному порядку) [4]. Разом із тим, на наше переконання, дискусійним і неоднозначно вирішуваним є питання з приводу того, що потерпілий може подавати докази лише в рамках кримінального провадження під час досудового розслідування, що в даному провадженні, як підкреслив суд, не мало місце. Дійсно, з однієї сторони, виходячи зі змісту ст. 56 КПК України, потерпілий може подати докази на підтвердження своєї заяви тільки під час досудового розслідування. З іншої – варто брати до уваги положення ч. 2 ст. 55 КПК України, де встановлено, що права і обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення кримінального правопорушення. Відтак, через законодавчу колізію потерпілий може потрапити в ситуацію, коли за неправильних дій працівників правоохоронних органів зібрані докази будуть визнані судом недопустимими, а винна особа на цій підставі виправдана.

В той же час, є випадки, коли суд необґрунтовано визнавав отриманий доказ недопустимим. Наприклад, у вирокі Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області зазначено, що сторона обвинувачення не надала докази, які підтверджують законність отримання від потерпілого відеозапису події. Суд вважав, що сторона обвинувачення мала отримати даний відеозапис на підставі ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ, однак цього не було здійснено. На цій підставі протокол огляду та похідні від нього речові докази, які були долучені до кримінального провадження за постановою слідчого без попереднього дозволу суду, визнані недопустимими [5]. Але, як свідчить аналіз положень ч. 7 ст. 237 КПК України, при огляді слідчий, прокурор має право оглядати і вилучати речі та документи, які мають значення для кримінального провадження.

Узагальнюючи викладене, можна зробити наступні висновки. По-перше, витребування та отримання речей і документів, на відміну від тимчасового доступу, носить добровільний характер, у зв'язку з чим для їх здійснення стороні обвинувачення не потрібно отримувати попереднє судове рішення. При цьому витребування, на відміну від отримання, здійснюється на підставі рішення сторони обвинувачення (у форсі запиту), якщо речі та документи не містять охоронюваної законом таємниці. По-друге, в КПК України необхідно закріпити процесуальної форми здійснення витребування та отримання, у зв'язку з чим до ст. 93 Кодексу слід внести відповідні законодавчі зміни й доповнення. Зокрема, варто: 1) передбачити, що витребування речей і документів має здійснюватися на підставі запиту, в якому обов'язково повинні вказуватися індивідуальні або родові ознаки речей і документів, витребування яких здійснюється; 2) встановити строк, протягом якого слідчому, прокурору мають бути надані речі чи документи або в установленому законом порядку завірені їх копії; 3) передбачити, що у разі добровільного надання особою речі або документа, що має зна-

чення для кримінального провадження, слідчий, прокурор складають про це протокол, а випадку, якщо добровільне надання речі або документа відбувається під час проведення слідчої (розшукової) дій – у протоколі такої дії (наприклад, у протоколі огляду місця події, протоколі допиту тощо).

-
1. Ковальчук С. О. Витребування й отримання речей як спосіб збирання речових доказів стороною обвинувачення: теоретичні концепції, нормативне закріплення та практичне застосування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Випуск 5. Том 3. С. 140–145.
 2. Чемерис І. М. Проблемні питання збирання доказів у кримінальному провадженні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 5. С. 341–343.
 3. Вапнярчук В. В. Теоретичні основи кримінального процесуального доказування: дис. ... док-ра юрид. наук. Харків, 2018. 524 с.
 4. Постанова колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду від 07.09.2019 року: справа № 607/1470/17 (провадження № 51-2604 км 19). URL: <http://reyestr.court.gov.ua>.
 5. Вирок Мелітопольський міськрайонного суду Запорізької області від 27.11.2017 р. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/70512232>.

Багрій Х.Т.

курсант 3-го курсу факультету №1 ІПФПНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ ПОВ'ЯЗАНІ З ДОПИТОМ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Допит є однією з першочергових, важливих і найчастіше практикованих слідчих дій, він є однією із форм отримання інформації і перевірки доказів, тому від його якісного проведення залежить подальший перебіг і результат досудового розслідування. У результаті допиту здобувається і перевіряється значна частина відомостей про злочин,

встановлюється мотив та мета злочину, а також умови за яких він відбувався та які сприяли його скоєнню, тому доцільно було б збільшити кількість часу для проведення допиту, але цю проблему ми розглянемо пізніше.

Допит – це слідча дія, в процесі якої слідчий отримує від особи, яка володіє відомостями, що мають значення в кримінальній справі (свідка, потерпілого, експерта, підозрюваного або обвинуваченого), словесну інформацію про обставини злочину та інші факти, які мають значення для встановлення об'єктивної істини і забезпечення правильного застосування закон. Допит неповнолітнього має складний і багатогранний характер тому, що включає в себе багато аспектів, а саме: процесуальний, тактичний, організаційний, психологічний, педагогічний, естетичний. Відповідно до ст. 226 КПК України допит неповнолітнього повинен проводитись у присутності законного представника.

Стаття 44 КПК України визначає поняття «законні представники» та дає їх перелік, це: батьки, опікуни, піклувальники, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки і піклування, установ і організацій під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній [1 с. 28].

Особливу увагу той хто проводить допит повинен звертати на психологічні особливості допитуваного, його характер, темперамент, навики, звички, мислення, коло знайомств, спосіб життя і виховання в сім'ї. Під час кримінального провадження неповнолітні можуть бути допитані як: свідки, потерпілі, підозрювані, обвинувачені, підсудні, засуджені. Отож, розглянемо більш детально деякі із цих статусів неповнолітньої особи в кримінальному провадженні.

Щодо допиту неповнолітнього підозрюваного слід пам'ятати, що під час проведення слідчих (розшукових) дій забезпечується участь законного представника, адвоката, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря, це є обов'язковою вимогою кримінально процесуального законо-

давства. У разі залучення педагога до допиту потрібно встановити у яких вони відносинах, якщо у них є конфлікти, то тоді присутність такого педагога буде мати негативний вплив на проведення допиту. Доцільно долучати освіту педагога, його стаж та з якою віковою категорією неповнолітніх він щодня працює. Присутність педагога на такій слідчій дії мусить усіма можливими способами сприяти допиту, а не шкодити йому [2, с. 646].

Також ст. 491 КПК України передбачено за необхідності долучати лікаря. У кожному випадку слідчому потрібно дуже добре готуватися до допиту тому, що допити, які заплановані, у яких прослідковується послідовність запитань проходять більш ефективно, ніж ті, які не були попереднього сплановані. Важливим є питання про вибір місця і обстановки проведення допиту.

Діти не завжди розуміють що інформація, яка їм відома має важливе значення для кримінального провадження. Для того щоб досягти очікуваного результату потрібно врахувати всі психологічні особливості допитуваного і спланувати послідовний план дій у проведення допиту. Підготовка полягає у вивченні особи неповнолітнього та відносин з особою щодо якої неповнолітній буде давати свідчення, адже діти інколи побоюються давати свідчення проти своїх друзів, знайомих, родичів, розуміючи що через їхні слова вони можуть нести покарання. Тому слідчому необхідно докласти всіх зусиль щоб не допустити дорослого впливу на неповнолітнього і зробити все для отримання правдивих показань від особи, яка допитуватиметься. Під час допиту неповнолітніх потрібно враховувати не тільки психологічні аспекти, але і обов'язково дотримуватися вимог процесуального законодавства. Особам, які не досягли 16 років потрібно роз'яснювати про необхідність надання правдивих показань не попереджаючи про відповідальність за відмову від дачі показань і неправдивих відомостей [3 с.13].

Під час допиту неповнолітніх або малолітніх потрібно відображати у протоколі інформацію у такому вигляді, як її озвучують, а не юридично правильно, так як переважно стараються зробити слідчі. Також не потрібно забувати про часові межі під час допиту неповнолітнього. У чинному кримінально процесуальному законодавстві немає конкретних меж тривалості перерви під час допиту, тому деякі науковці вважають що це має визначати слідчий в залежності від ситуації.

З метою сприяння допиту неповнолітніх потерпілих на практиці за наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.12 №1176 досить часто використовували «зелені кімнати». Методика «зелена кімната» - це методика проведення інтерв'ювання дитини, яка потерпіла або стала свідком злочину, в умовах, що мінімізують та не допускають повторної травматизації психіки дитини, з урахуванням її індивідуально – психологічних і психофізіологічних властивостей[4]. Тому, я вважаю що доцільно було б і зараз використовувати методику «зелених кімнат», оскільки це дало б кращий результат розслідування у діяльності поліції.

Висновок. Після прийняття у 2012 році КПК України відбулися деякі певні зміни в кращу сторону щодо регулювання забезпечення прав неповнолітніх у ході досудового розслідування і під час допиту, за старим КПК України не було зазначено час допиту і тому доцільно було вказати кількість часу допиту, проте я вважаю що для кращого ходу досудового розслідування доцільно збільшити час допиту неповнолітнього. Проте для того щоб досягти позитивного результату потрібно враховувати всі індивідуальні особливості дитини(вікові, психологічні, розумові) і повинна бути присутня належна підготовка слідчого до проведення допиту. На сьогоднішній день є велика кількість недоліків і суперечностей щодо проведення досудового розслідування, проте ці проблеми потрібно врегульовувати лише на законодавчому рівні. Тому можна запропонувати збільшити тривалість годин для допиту

неповнолітніх протягом доби, оскільки допит є важливою процесуальною дією, внаслідок якої слідчий отримує дуже багато корисної інформації для подальшого розвитку кримінального провадження. Також збільшення кількості годин для допиту дає можливість слідчого отримати більше точної інформації тому, що через деякий час неповнолітній може забути деякі моменти або навпаки, щось видумати. Отже, збільшення кількості годин для проведення допиту було б доцільною зміною у кримінально процесуальному законодавстві.

1.Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. на 4 вересня 2018.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). К.:Алерта, 2018. - 320с.

2. К. Тищенко Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Особливості проведення допиту неповнолітніх та малолітніх на стадії судового розгляду. Юридичні науки. Науковий вісник «Молодий вчений» № 5 (57), травень 2018 р., с. 645-648.

URL:<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/5/150.pdf>

3. Д. Пурас, О. Калашник, О. Кочемировська; Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. К.Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство: Метод. посіб. / Автори-упоряд.: ФОП Клименко, 2015. – 114 с.

4. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної поліції у справах дітей: Наказ МВС України від 19.12.2012р. № 1976URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-13>

Боднар Я.І.

здобувач ступеня бакалавра факультету № 1 ІПФПНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник: Дуфенюк О.М.

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету №1 ІПФПНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ КОНТРОЛЮ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНИ ТА ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Питання застосування електронних засобів контролю (далі – ЕЗК) вирізняється актуальністю у світлі реформ кримінального провадження в Україні та приведення його до міжнародних стандартів. Дослідження в історичній ретроспективі дозволяє констатувати, що пристрої електронного моніторингу вперше були застосовані у США ще в середині 1960-х років, а правове регулювання процесу застосування таких засобів у кримінальному провадженні датується 1968 роком. Втім активно електронні браслети почали застосовуватися в Західній Європі та США лише з 1995 року [1, с. 7]. Сьогодні і в Україні застосування ЕЗК регламентовано ст. 195 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) та наказом МВС України № 480 від 08.06.2017 року (далі – Наказ).

Відповідно до Наказу електронні засоби контролю – це сертифіковані електронні пристрої, які використовуються поліцейськими для здійснення електронного моніторингу місцезнаходження підозрюваних, обвинувачених. Метою застосування ЕЗК є забезпечення виконання обов'язків, що покладаються на підозрюваного, обвинуваченого ухвалою слідчого судді, суду про застосування запобіжного заходу, не

пов'язаного з позбавленням волі або у вигляді домашнього арешту [2].

Відповідно до КПК не допускається застосування ЕЗК, які суттєво порушують нормальний уклад життя особи, спричиняють значні незручності у їх носінні або можуть становити небезпеку для життя та здоров'я особи, яка їх використовує. Загалом в усьому світі використовуються три типи пристроїв для моніторингу перебування особи у кримінальному провадженні: 1) контроль за допомогою звичайної телефонної лінії; 2) прилад моніторингу з використанням мобільного зв'язку; 3) стеження за допомогою глобальної системи позиціонування (GPS). Сучасні інноваційні технології у сфері електронного стеження дозволяють здійснювати звукову або візуальну ідентифікацію засудженого. Окремі держави з метою підвищення ефективності контролю використовують змішані типи моніторингу [1, с. 7–8].

В Україні йдеться про застосування саме геоінформаційних технологій шляхом використання електронних браслетів. Дослідження О.Шмагун переконливо засвідчує, що до безперечних переваг застосування ЕКЗ відносять:

1) фактичне перебування особи на волі, а не в ізольованій від суспільства установі – зі своїми правилами та звичаями; зменшення коштів на утримання особи у СІЗО; розв'язання проблем з переповненістю таких установ;

2) наявність ступенів захисту електронного браслету від несанкціонованого втручання, а саме: індивідуальне кодування та пароль;

3) можливість обрання оптимального розміру електронного браслету для конкретної особи, що зумовлює зручність носіння приладу.

4) протиударність механізмів електронного браслету;

5) електронні браслети можуть витримувати достатньо великі перепади температур.

6) водонепроникненість. Із закріпленим браслетом без проблем можна приймати душ, плавати в басейні;

7) компактність. Зовні електронний браслет дещо схожий на спортивний годинник: чорний ремінець шириною трохи більше 2 см і така ж чорна коробочка замість звичайного циферблата. Електронний браслет фактично не помітний та не спричиняє дискомфорту при його носінні [3].

Кримінально-процесуальне законодавство деяких країн передбачає застосування домашнього арешту не як запобіжного заходу, а як міри кримінального покарання відносно засудженого. Наприклад, в *Ізраїлі*, за клопотанням адвоката, рішення про застосування електронного запобіжного заходу (тобто домашнього арешту) може бути прийнято судом щодо осіб, які перебувають під слідством, до того ж дані особи зобов'язані носити електронні браслети, які передають сигнал в поліцію про його місце розташування; у *Франції*, *Південній Кореї* як вид покарання; в *Австрії* електронні ножні браслети надягають на тих, хто достроково-умовно звільнені та які були засуджені на терміни до 1 року. У *Швейцарії*, наприклад, домашній арешт здійснюється в якості заходу покарання щодо осіб, які засуджені не більше ніж на три місяці позбавлення волі, а саме застосовується система електронного моніторингу, яка полягає в тому, що до засудженого прикріплюється манжета зі спеціальним передавачем з радіосигналом на комп'ютер в офісі управління виконання покарання (у комп'ютер закладено режим для кожного піднаглядного: навчання, робота, будинок, маршрути пересування тощо), у разі порушення останнім свого розкладу, автоматично спрацьовує сигналізація на пульті [4, с.157].

Суттєвим є те, що ціла низка країн за використання ЕЗК передбачає плату за користування даними засобами. Зокрема, за даними Європейського інформаційно-дослідницького центру, у *США* чи в *Австрії* за використання обов'язкових пристроїв моніторингу особа сама платить державі. Наприклад,

австрійським законодавством передбачено стягування орендної плати у розмірі 22 євро на добу за користування електронними браслетами. Втім у випадку встановлення неплатоспроможності особи такі витрати покриваються за кошти держави [1, с.7–8].

Попри беззаперечну цінність правового інституту застосування ЕЗК, проблемним аспектом функціонування таких пристроїв моніторингу в Україні є їх якість, оскільки у процесі експлуатації вони часто виходять з ладу. У відповідь на офіційний запит журналістів у Національній поліції повідомили, що з 511 наявних електронних браслетів стеження 404 – зламані. При цьому вартість кожного браслета становить 53 тисячі гривень [5]. В Україні є недостатня кількість електронних браслетів, що зумовлює інколи виникнення складних ситуацій, коли для негайного виконання ухвали слідчого судді з однієї особи браслет знімається і надається іншій особі. Такий підхід нівелює ефективність застосування заходів забезпечення кримінального провадження.

-
1. Домашній арешт як запобіжний захід. Застосування електронних засобів контролю (досвід зарубіжних країн). Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України. 10 с. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29141.pdf>.
 2. Про затвердження Порядку застосування електронних засобів контролю: наказ МВС України №480 від 08.06.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-17>.
 3. Шмагун О. Переваги та шляхи вдосконалення електронних засобів контролю в Україні. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2931>.
 4. Дідюк І.Л. Застосування електронних засобів контролю: порівняльний аналіз. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 1. С. 157–160. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2014_1_37.
 5. В МВС справний лише кожний п'ятий електронний браслет стеження. URL: <https://www.unian.ua/society/10091897-v-mvs-spravniy-lishe-kozhniy-p-yatiy-elektronniy-braslet-stezhennya.html>.

Винниченко Ю.Д.

здобувач вищої освіти факультету № 1 ІПФПНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник: Татарин І.І.

кандидат юридичних наук
старший викладач кафедри
кримінального процесу та криміналістики
факультету № 1 ІПФПНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗА УЧАСТЮ НЕПОВНОЛІТНІХ

Питання участі неповнолітніх осіб у кримінальному провадженні завжди привертало до себе багато уваги. У XX столітті міжнародна спільнота вирішила виокремити неповнолітніх як окрему категорію та створила міжнародні нормативно-правові акти, які регулюють дані відносини. До таких НПА належать : Конвенції прав дитини [1, с.9] та «Мінімальних стандартних правил Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх» або як іще говорять у народі – «Пекінські правила»[2, с. 41].

Дитина – це особливий статус, який триває лише до того часу, поки вона не досягне вісімнадцятиріччя. Під час цього періоду дитина рахується малолітньою або неповнолітньою і має особливий статус у кримінальному процесі. Згідно «Пекінським правилам» неповнолітнім є дитина або молода дитина, яка в рамках існуючої правової системи, може бути притягнута до відповідальності за злочин у такій формі, яка відрізняється від форми притягнення до відповідальності дорослої людини (2.2.a.) [3].

Сьогодні, майже кожна дитина може вступити у контакт із системою правосуддя у тій чи іншій формі. Як показує прак-

тика, для багатьох це є неприємний досвід, який згодом залишає по собі негативні наслідки та непотрібні проблеми. Багачисленні допити, процедури, що залякують та оточення «людей у формі» - усе це та багато чого іншого здійснює тиск на дітей, які можливо знаходяться у великій біді та потребують допомоги, і як наслідок психологічні травми. Саме тому, законодавець виокремив неповнолітніх у окрему категорію – спеціальні суб'єкти, процесуальні дії яких, суттєво відрізняються від загальних.

Як уже відомо, неповнолітня особа є спеціальним суб'єктом у кримінальному провадженні в Україні, здійснення досудового розслідування регламентується окремим розділом у КПК (глава 38) [4]. Проаналізувавши відповідний розділ, можна дійти висновку, що досудове розслідування учасником якого є підліток має ряд своїх особливостей. Відповідно до ст. 226 КПК України допит неповнолітньої особи повинен тривати не більше ніж 2 години на день із обов'язковою перервою після 1-ї години опитування. Кримінальне провадження учасником якого є неповнолітній – має особливий предмет доказування, це обумовлено тим що, існує необхідністю врахування індивідуально-психологічних особливостей підлітка при здійсненні слідчих і судових дій. Для правильного розуміння, чому саме ця дитина вчинила такі дії, необхідно мати уявлення про її мотиви та мету, враховувати правову та моральну оцінку, властивості емоційно-вольової сфери та можливо вплив зі сторони виховання, навички та риси характеру, інші психологічні сторони складу дитини. Обов'язково потрібно встановити вік підлітка за офіційними документами, до яких належить свідоцтво про народження. Під час проведення допиту підлітка обов'язково повинен бути присутній законний представник, педагог або психолог та за необхідності лікар. Лікар залучається для проведення допиту неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого) на розсуд слідчого судді, суду, якщо внаслідок вчинення кримінального правопорушення неповнолітній отримав тим-

часові психічні (депресивний стан, сильне душевне хвилювання або інші психічні захворювання) чи фізичні розлади здоров'я. Лікар повинен стежити, аби внаслідок допиту неповнолітньому не було завдано ще більшої шкоди через некоректно поставлені запитання, що може призвести до погіршення стану його здоров'я [5]. Такий диференційований підхід обумовлений віковими особливостями неповнолітньої особи та цілком відповідає міжнародним стандартам здійснення, так званого, «дружнього до дитини правосуддя» [6]. Якщо ж відбувається стадія кримінального процесу – судовий розгляд, то також може бути присутній працівник служби у справах дітей (ст. 496). Також важливим моментом є те, що відповідно до чинного КПК до неповнолітнього можуть бути застосовані усі запобіжні заходи передбаченні ст. 176 КПК України, до яких належить : особисте зобов'язання, особиста порука, застава, домашній арешт, тримання під вартою. До підлітків також можуть бути застосовані додаткові спеціальні запобіжні заходи, такі як передання неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників, а до неповнолітніх, які виховуються в дитячій установі, - передання їх під нагляд адміністрації цієї установи (ст. 493 КПК України). Важливим моментом також є те, що після закінчення досудового розслідування до суду можуть направлятися не лише обвинувальні акти, адже є діяння кримінальна відповідальність за які настає з 14 років, а й клопотання про застосування до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру (ст. 497, ч. 5 ст. 499 КПК України). Метою застосування заходів виховного характеру є забезпечення інтересів неповнолітнього, які полягають в одержанні не тільки належного виховання, а й освіти, лікування, соціальної, психологічної допомоги, захисту від жорстокого поводження, насильства та експлуатації, а також у наявності можливості адаптуватися до реалій суспільного життя, підвищити загаль-

ноосвітній і культурний рівень, набуті професії та працевлаштуватися [7].

Отже, проаналізувавши чинний КПК України, можна зрозуміти наступне:

1. Дитина – належить до спеціального суб'єкта у кримінальному процесі і порядок здійснення досудового розслідування значно відрізняється від загального.
2. Проведення деяких слідчих розшукових дій та застосування запобіжних заходів щодо неповнолітніх, регламентовані окремими нормами у КПК України.

1. Джеральдіна ван Б'юрен. Міжнародне право в галузі прав дитини. АО Бахва. Одеса. 2006 рік. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=9ITuivD-2ioC&pg=PA211&lpg=PA211&dq=пекінські+правила&source=bl&ots=bV>

2. Романюк О.В., Човган В.О. Міжнародні стандарти, принципи і рекомендації в галузі виконання покарань та діяльності органів і установ виконання покарань. Біла Церква. 2016 рік. 131с. URL: <https://i-rc.org.ua/files/posibnik-mijnarodni-standarty.pdf>

3. Мінімальні стандарти ООН, що стосуються відправлення здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила) від 29.11.1985 р. UPL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211

4. Кримінальний процесуальний кодекс України редакція від 12.05.2016 р. UPL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

5. Лист ВССУ №223-66/0/4-17. Про практику здійснення судами кримінального провадження щодо неповнолітніх від 16.01.2017 р. UPL: https://zib.com.ua/ua/print/127476-list_vssu_vid_16012017_223-6604-17_pro_praktiku_zdiysnennya.html

6. Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice URL : <https://rm.coe.int/16804b2cf3>

7. Пленум Верховного Суду України. Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-06>

Воробчак М.М.

курсант 4 курсу факультету №2 ІПФПНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник: О.В.Захарова

каандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету №1 ІПФПНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРАКТИКА ДОПИТУ(ОПИТУВАННЯ) ДИТИНИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА

Злочини проти статевої свободи і недоторканності дитини досить важко документуються. У світовій практиці існують спеціально напрацьовані методи та методики опитування постраждалих дітей, які дають можливість зібрати максимально точну і детальну інформацію, яка у свою чергу надасть підстави притягти особу злочинця до кримінальної відповідальності.

При цьому слід враховувати, що сексуальне насильство – це вже травма для дитини, і кожне наступне згадування про дану ситуацію призводить до ще більшого травмування.

Допит дитини, постраждалої від сексуального насильства, проводиться так само, як і інші допити дітей, що часто призводить до негативних наслідків. Дитина травмується, і необхідна для доведення провини особи злочинця інформація належним чином не збирається.

Допит — слідча (розшукова) дія, яка проводиться органами досудового слідства, а за дорученням слідчого — органами дізнання з метою встановлення фактичних обставин кримінального провадження [1].

Діти, які постраждали від сексуального насильства – це особливі свідки у провадженні через свій розвиток, когнітивні

навички, залежність від тих, хто їх виховує, і пережиту жорстокість [2].

Зміст і форма свідчень дитини залежить від характеру обставин справи. Дитині важче помітити, запам'ятати й описати події, які:

- незвичні та незрозумілі для неї, опис яких вимагає особливої інформації, яка виходить за межі знань дитини про навколишній світ;
- травматичні для дитини, пов'язані із сильними емоціями та негативним досвідом.

Перед опитуванням необхідно зібрати інформацію про саму дитину, її середовище. Це може зробити особа, яка веде процесуальну дію. Однак, найдоцільніше залишити виконання цього завдання психологу.

Слід обмежити кількість осіб, які беруть участь в опитуванні дитини. Щоб отримати від дитини якомога точнішу інформацію, особа, яка проводить опитування, повинна створити сприятливу атмосферу та бути неупередженою.

Особа, що проводить опитування, має враховувати вплив особи, яка присутня, близької дитині, на процес опитування. Буває так, що у цій процесуальній дії беруть участь також інші, чужі дитині, особи, які також впливають на зміст і форму її висловлювань. У цьому випадку варто, щоб вони займали місце, максимально віддалене від дитини (одним з варіантів є те, що дані особи будуть спостерігати за перебігом подій у іншій кімнаті).

Доцільно зауважити, що відповідно до кримінального процесуального законодавства України до участі у допиті дитини залучатися психолог. Щоб участь психолога не була формальною, слід передбачити можливість завчасно обговорити із фахівцем стратегію допиту та обсяг інформації, який потрібно отримати під час його проведення [3].

Активність психолога повинна проявлятися не лише під час опитування. Його завданням має бути також підготовка

дитини до свідчень, врахування рівня її розвитку, пояснення її ролі у провадженні [5].

Після вибору часу, місця, підготовки криміналістичної техніки для безперервної відеофіксації опитування дитини варто провести розподіл запланованої процесуальної дії на етапи, кожний з яких виконує певну функцію. Виокремлюють такі фази опитування: попередня фаза, вступна фаза, фаза вільної розповіді, фаза детальних запитань та заключна фаза [2].

Попередня фаза. Вона полягає в отриманні інформації про дитину - свідка чи потерпілого - її пізнавального, соціального та емоційного розвитку, а також щодо її найближчого оточення і сім'ї. Знання сильних і слабких сторін дитини можливість встановлення з нею правильного контакту, дозволить уникнути недоречних і небезпечних запитань (наприклад, про школу, якщо у дитини проблеми з навчанням). Варто дізнатися від опікуна дитини, в якому вона зараз стані, чи була підготовлена до опитування, чи знає мету запланованої процесуальної дії, і з яким настроєм до неї приступатиме.

Вступна фаза під час цієї фази відбувається безпосереднє знайомство з дитиною, пояснення їй мети зустрічі та ролі осіб, які проводять опитування, а також встановлення контакту з нею. Розмову з дитиною – незалежно від її віку – слід починати з нейтральних, безпечних для неї тем (наприклад, запитати про улюблену гру, телепередачу, справу тощо) [3].

Фаза вільної розповіді. На цій фазі дитина має розповідати про хід подій вільно, у своєму розумінні. Під час вільного викладу подій важливо спостерігати за невербальними реакціями дитини – звертати увагу на те, про що вона розповідає вільніше, а на що реагує уповільненням, напруженням, тривогою.

Фаза детальних запитань. Метою особи, що проводить опитування, на цьому етапі є доповнення викладу подій, здійсненого дитиною під час фази вільної розповіді, та їх впо-

рядкування для з'ясування обставин кримінального провадження.

Заключна фаза. Під час заключної фази опитування у дітей, як правило, спостерігається певне розслаблення. Однак буває так, що дитина після свідчень є нервовою, неспокійною з огляду на наслідки своїх висловлювань. Слід дати їй час заспокоїтися, показати, що її емоції є зрозумілими, похвалити за зусилля, навіть якщо її показання не містили суттєвої для даної справи інформації.

Отже, варто наголосити, що дитина, яка зазнала сексуального насильства, це, передусім, дитина, яка страждає, і лише потім – учасник кримінального процесу [4].

З метою недопущення посилення психічної травми такої дитини слід прагнути, щоб її допит відбувався лише один раз і було забезпечено прийняття відеозапису його проведення як доказу в суді. Це відповідає вимогам Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, яку Україна ратифікувала 20 червня 2012 року (ст. 35) [6]. Загалом необхідно зважати на те, що чим нижче рівень емоційного дискомфорту, який переживає дитина, тим вища ймовірність того, що вона в процесі допиту надасть адекватні показання.

1.Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України. URL: <http://jurists.org.ua/criminal-law/4448-naukovo-praktichniy-komentar-do-st-224-krimlnalnego-procesualnogo-kodeksu-ukrayini.html> (дата звернення: 15.10.2019).

2.Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства або вчинили насильство. URL: <https://rm.coe.int/guidelines-druk-2-/168075de3b> (дата звернення: 18.10.2019).

3. В. Мозгова « *Тактико-психологічні особливості допиту неповнолітніх, які постраждали від сексуального насильства*». URL:

<http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/8-2015/mozgova.pdf> (дата звернення: 10.10.2019).

4. Як опитувати дитину: poradnik dla fachowców, які беруть участь в опитуванні малолітніх свідків та потерпілих / [опрацюв. poradnika: Аліція Будзинська]. Варшава: Фундація Нічийні діти, 2007. 64 с. URL: http://childfund.org.ua/Uploads/Files/docs/pOLand_book_correct%2B%2B.pdf (дата звернення 14.10.2019).

5. Рекомендації щодо захисту дітей від сексуального насильства та сексуальної експлуатації під час досудового та судового слідства. URL: <https://rescentre.org.ua/dytyna-svidok/rekomendatsii-shchodo-zakhystu-ditei-vid-seksualnoho-nasylstva-ta-seksualnoi-ekspluatatsii-pid-chas-dosudovoho-ta-sudovoho-slidstva> (дата звернення 12.10.2019).

6. Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927 (дата звернення: 24.10.2019).

Горпинюк О.П.

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри

кримінально-правових дисциплін юридичного факультету

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВІДМЕЖУВАННЯ ТИМЧАСОВОГО ДОСТУПУ ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ, ЩО МІСТЯТЬ ОХОРОНЮВАНУ ЗАКОНОМ ПРИВАТНУ ТАЄМНИЦЮ ВІД ОКРЕМИХ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ ДІЙ

У літературі цілком виправдано відносять тимчасовий доступ до речей і документів до групи заходів забезпечення кримінального провадження, що обмежують суспільне і приватне життя громадян. Зокрема під час розслідування злочинів виникає потреба отримати інформацію про абонента та зв'язок. Законодавець передбачив процесуальну можливість

тимчасового доступу до відомостей про особисте листування особи та інші записи особистого характеру, інформації, яка знаходиться у операторів і провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонента, надання послуг тощо, персональних даних особи, що знаходяться в її особистому володінні або в базі персональних даних, яка знаходиться у володільця персональних даних (п.п. 6,7,8 ст. 162 Кримінального процесуального кодексу України (КПК України) як заходи забезпечення кримінального провадження. Ця інформація віднесена до охоронюваної законом таємниці, яка міститься в речах і документах (глава 15 КПК України). Водночас у правозастосуванні виникає проблема із застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження (надання тимчасового доступу до речей і документів, що місять охоронювану законом приватну таємницю), їх відмежуванням від окремих негласних слідчих (розшукових) дій, дотриманням порядку і меж здійснення відповідних заходів. Йдеться про такі негласні слідчі дії як зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, зняття інформації з електронних інформаційних систем, що є різновидом втручання у приватне спілкування, а також установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу

Труднощі виникають насамперед через сплутування працівниками правозастосовних органів окремих процесуальних дій: заходу забезпечення кримінального провадження у виді тимчасового доступу до інформації, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо (ч. 7 ст. 162 КПК) та негласної слідчої дії – зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК). Так, на перший погляд, інформація, яку просить надати слідчий збігається з інформацією, визначеною ч. 7 ст. 162 КПК України, доступ до якої можливий в порядку заходу забезпечення кримінального провадження. Однак слідчий суддя

відмовляє в задоволенні клопотання, вважаючи, що така інформація може бути отримана лише в порядку проведення негласної слідчої дії – зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж. Тож необхідно чітко розмежовувати вказаний захід забезпечення кримінального провадження та негласну слідчу дію. На цьому наголошується також у судових роз'ясненнях[1]. Суд, зокрема, зазначає, що дії, передбачені ст. 159, п. 7 ч. 1 ст. 162 КПК, є заходами забезпечення кримінального провадження, дозвіл на застосування яких надає слідчий суддя суду першої інстанції, при цьому відомості щодо таких дій не становлять державної таємниці. Своєю чергою, тимчасовий доступ надається до документів, які містять інформацію про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалість, зміст (вихідні чи вхідні з'єднання, SMS, MMS), маршрути передавання тощо і не дають можливості втрутитися у приватне спілкування, тобто отримати доступ до змісту інформації, що передається. А зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК) є різновидом втручання у приватне спілкування, оскільки здійснюється доступ до змісту повідомлень будь-якого виду та інформації, що передається особою під час зв'язку. Крім того, контроль за телефонними розмовами (як різновид зняття інформації з телекомунікаційних мереж) полягає в негласному проведенні із застосуванням відповідних технічних засобів, у тому числі встановлених на транспортних телекомунікаційних мережах, спостереження, відбору та фіксації змісту телефонних розмов, іншої інформації та сигналів, які передаються телефонним каналом зв'язку, що контролюється. Тобто зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж передбачає як можливість доступу до змісту переговорів між абонентами, так і до інформації про зв'язок між ними (інформація, яку можливо отримати в порядку ч. 7 ст. 162 КПК України). Однак доступ до інформації в порядку ч. 7 ст. 162 КПК України не передбачає

надання доступу до змісту телефонних розмов, текстових повідомлень тощо. Інформація, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій про зв'язок, абонентів – це інформація про контакти, які відбулися в минулому (сам зміст переговорів своїх абонентів оператори автоматично не зберігають). Варто звернути увагу також на надмірно широких підставах доступу до речей та документів, що містять охоронювану законом таємницю. Тому трапляються випадки, коли одним судовим рішенням надається тимчасовий доступ до всієї інформації щодо невизначеного кола абонентів, які могли бути на місці вчинення злочину у відповідний час, чи інформації про необмежене коло осіб, які виходили на зв'язок із підозрюваним і можуть бути причетні до вчинення злочину[2]. Вищевказані помилки вказують на нерозуміння меж, порядку та особливостей здійснення такого заходу забезпечення кримінального провадження, як тимчасовий доступ до документів та речей, що містять охоронювану законом таємницю, та деяких інших негласних слідчих дій. Або ж працівники правоохоронних органів свідомо обирають більш спрощений підхід до отримання потрібної для них інформації. На таку обставину вказується в узагальненнях судової практики різних судових інстанцій. Наголошується на тому, що слідчі судді в більшості випадків задовольняють клопотання вказаної категорії. Однак серед підстав відмови у задоволенні клопотань про тимчасовий доступ до речей та документів, які містять таємницю, найчастіше трапляються: відсутність належного обґрунтування необхідності вилучення інформації, якою володіють транспортні телекомунікаційні мережі і яка становить таємницю; неможливість довести, в який спосіб мають намір використати цю інформацію і те, що потреби досудового розслідування виправдовують саме такий ступінь втручання; недоведеність будь-якої причетності особи, у володінні якої знаходяться документи або речі до вчинення кримінального правопорушення; відсутність у клопотаннях даних щодо особи,

назви та адреси юридичної особи, у якій знаходяться документи, тощо[3]. Таким чином можна констатувати той факт, що у правозастосуванні непропорційно часто застосовується такий захід, як доступ до речей і документів приватних осіб. Відбувається необґрунтоване отримання інформації в порядку доступу до речей і документів, які містять охоронювану законом таємницю, хоча для отримання відповідної інформації слідчі повинні звертатися в порядку, передбаченому для проведення негласних слідчих дій. Тимчасовий доступ до інформації, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, є необхідним заходом забезпечення кримінального провадження, яким можуть скористатися не лише сторона обвинувачення, але й захисту для охорони своїх інтересів у кримінальному провадженні. Доступ до інформації, якою володіють оператори й провайдери телекомунікацій (в порядку, передбаченому ч. 7 ст. 162 КПК), повинен виключати будь-яку можливість ознайомлення зі змістом інформації, якою обмінювались абоненти. Задля цього слід встановити більш чіткі межі щодо обсягу відповідної інформації, про що повинен зазначати слідчий суддя в ухвалі під час задоволення клопотання згідно зі ст. 164 КПК України. Така необхідність зумовлена також тим, що забезпечення кримінального провадження можливе й шляхом доступу до особистого листування особи та інших записів особистого характеру (відповідно до ч. 6 ст. 162 КПК України). Надання доступу до таких відомостей у будь-якому випадку передбачає ознайомлення з їх змістом. Однак про такі обмеження варто зазначити й у ч. 7 ст. 162 КПК України (наразі перелік інформації, яка знаходиться в операторів і доступ до якої можуть заявляти слідчі в клопотанні, є відкритий). Крім того, інформація, про яку йдеться у ст. 162 КПК України та яка може становити банківську, лікарську таємницю, таємницю вчинення нотаріальних дій, є не визначена, що ускладнює з'ясування підстав обмеження доступу до неї. У цьому зв'язку цілком

слушно зазначає І. В. Гловюк, що КПК України не містить чіткого переліку об'єктів, щодо яких може бути надано тимчасовий доступ[4, с.295]. Єдине, на що вказує законодавець (п. 6 ч. 2 ст. 160 КПК України), – у клопотанні про тимчасовий доступ до речей і документів, зокрема тих, що передбачають охоронувану законом таємницю, має бути обґрунтовано можливість використання як доказів відомостей, наявних у речах і документах, та неможливість в інший спосіб довести обставини, які передбачається довести за допомогою цих речей і документів.

З метою уникнення невинуватеного отримання приватної інформації під час тимчасового доступу до речей і документів, які містять охоронувану законом таємницю, слідчий, прокурор зобов'язані не лише констатувати в суді необхідність застосування заходів забезпечення кримінального провадження, а як суб'єкти, найбільш обізнані стосовно фактичних підстав їх застосування, навести суду відповідні аргументи, що підтверджують таку необхідність, для прийняття процесуального рішення. Для цього відповідні суб'єкти повинні надавати докази обставин, на які вони посилаються у клопотанні. Своєю чергою, суддя зобов'язаний розглядати у кожному випадку можливість отримати речі і документи для з'ясування обставин справи без надання дозволу на доступ до приватної інформації. Варто брати до уваги й те, що законодавець передбачив можливість отримання речових доказів шляхом забезпечення тимчасового доступу до речей та документів здебільшого як виняток, лише в разі неможливості провести слідчі (розшукові) дії для цього.

1. Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження: Інформаційний лист ВССУ від 05.04.2013 року № 223-558/0/4-13. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2. Ухвала Советського районного суду м. Макіївки Донецької області від 13 вересня 2013 року; Ухвала Комінтернівського районного суду м. Харкова від 23 вересня 2013 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua>
3. Узагальнення судової практики Апеляційного суду Херсонської області щодо розгляду слід- чими суддями клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження відповідно до розділу II Кримінального процесуального кодексу, який набрав законної сили з 20.11.2012 року. URL: <http://ksa.court.gov.ua>.
4. Головюк І. В. Андрусенко С.В. Тимчасовий доступ до речей і документів як захід забезпечення кримінального провадження, спрямований на збирання та перевірку доказів. Порівняльно-аналітичне право. 2013. № 3–2. С. 293–296.

Дерен О.С.,

курсант 3 курсу факультету №1 ІПФНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Майстренко М.М.,

кандидат юридичних наук
старший викладач кафедри кримінального процесу
та криміналістики факультету №1 ІПФНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

КОНТРОЛЬОВАНА ПОСТАВКА НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ В МЕЖАХ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Глобальна проблема збільшення масштабів незаконного обігу наркотиків викликає занепокоєння у більшості цивілізованих держав світу. Виключення не становить і наша країна. Проте, найбільшою загрозою є збільшення контрабанди наркотиків і зростання ролі України як транзитної території для їх переміщення.

Основною причиною предметної уваги території нашої держави, з боку міжнародних злочинних угруповань наркобіз-

несу, є вигідне географічне розташування (спільний кордон з ЄС, вихід до Чорного і Азовського морів), розвинута інфраструктура морських та повітряних портів.

Територію України використовують переважно як транзитну зону, зокрема, для контрабанди кокаїну з країн Латинської Америки та Європи, героїну — з країн Азії, синтетичних психотропних речовин — з Китаю, метадону — з Білорусії та Росії.

Водночас, розповсюдженню наркотиків сприяють велика популярність соціальних мереж в Інтернеті та можливості поштових сполучень (в т.ч. міжнародних), через які може здійснюватись постачання наркотичних засобів з різних країн світу за спрощеними (у порівнянні з типовими) схемами контрабандної діяльності.

Додатковим фактором, що впливає на доступність та попит на кокаїн є поява нових ринків, у тому числі в Україні. Крім того, трафік кокаїну через країни Західної Африки спричинив побічний ефект у вигляді суттєвого росту пропозиції даного виду наркотику.

Також, звертає на себе увагу щорічне збільшення фактів незаконного переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (далі — наркотики) з використанням поштових та експрес-відправлень.

Збільшення випадків використання поштових відправлень для незаконного переміщення наркотиків пояснюється наступними чинниками:

- можливістю пересилання поштових відправлень на адресу осіб, що незадіяні у злочинній діяльності;
- відсутністю відправника чи одержувача під час здійснення митного контролю поштового відправлення;
- труднощі доведення у випадку виявлення злочину, встановлення умислу на незаконне пересилання, причетності одержувача до зазначеного злочину.

Найбільша кількість фактів виявлення наркотиків у поштових відправленнях з таких країн: Нідерланди, Ізраїль, Німеччина, Китай, Таїланд.

За даними Європейського центру моніторингу наркотиків і наркоманії необхідне посилення саме оперативно-розшукової діяльності [4].

Вбачається, що контроль за вчиненням злочину, як одна із негласних слідчих розшукових дій, є найбільш дієвою у розкритті злочинів даної групи. Однією із форм контролю за вчиненням злочину є контрольована поставка.

Контрабанда як форма незаконного обігу наркотиків, що має транснаціональний характер, створює проблему, яка не зможе вирішитися самотужки, тобто однією державою – тому питання міжнародного співробітництва при розслідуванні таких злочинів набуває особливого значення, оскільки таке співробітництво забезпечує збирання доказів, які знаходяться за кордоном; здійснення кримінального переслідування; забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина у кримінальному судочинстві; відшкодування завдану злочином шкоду тощо.

Упродовж 2016 року митницями ДФС виявлено 1 122 факти незаконного переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Україна є стороною Єдиної конвенції ООН про наркотичні засоби 1961 р., Конвенції ООН про психотропні речовини 1971 р. та Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 р [1].

Занаціональним законодавством згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України – слідчий органу досудового розслідування України у разі виявлення ним контрабандної поставки при проведенні процесуальних дій, у тому числі за запитом про міжнародну правову допомогу, має право не вилучати її з місця закладки або транспортування, а за домовленістю з компетентними органами держави, куди її адресовано,

безперешкодно пропустити її через митний кордон України з метою виявлення, викриття та документування злочинної діяльності міжнародних злочинних організацій (ст. 569 Контрольована поставка) [2].

Дана форма контролю за злочином закріплена і у Митному кодексі України, відповідно до ст.456 – метою виявлення джерел і каналів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, осіб, які беруть участь у цьому, разом з іншими державними органами, що мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність, можуть використовувати метод контрольованої поставки зазначених засобів, речовин і прекурсорів [3].

Відповідно про факт виявлення контрабандної поставки згідно з правилами КПК складається протокол, який направляється компетентному органу держави, на територію якої пропущено контрольовану поставку. Якщо компетентний орган в Україні отримав подібні матеріалів від відповідних органів іншої держави вони долучаються до матеріалів досудового розслідування.

-
1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096
 2. Кримінальний процесуальний кодекс в редакції від 25.09.2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2035>
 3. Митний кодекс України в редакції від 22.09.2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
 4. НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗВІТ ЗА 2017 РІК щодо наркотичної ситуації в Україні (за даними 2016 року) Поглиблений огляд наркаситуації в Україні для Європейського моніторингового центру з наркотиків та наркотичної залежності <http://aph.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/National-report-2017.pdf>

Дуфенюк О.М.

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету № 1 ІПФНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ТАКТИКА ОГЛЯДУ З «ВИСОТИ ПТАШИНОГО ПОЛЬОТУ» АБО ДРОНИ НА СЛУЖБІ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ

В останні десятиліття щодня примножуються інноваційні технології. Частина з них підтвердила свою ефективність у криміналістиці. Створюються нові криміналістичні засоби, удосконалюються існуючі та пристосовуються досягнення в інших галузях до потреб забезпечення якісного та ефективного виконання завдань кримінального провадження. Прикладом може слугувати зростання уваги фахівців-криміналістів до потенційних можливостей використання безпілотних літальних апаратів (далі – БПЛА) або дронів під час проведення досудового розслідування.

Найбільша користь від використання таких засобів вбачається при необхідності обстеження значних за розмірами відкритих територій, при підготовці до проведення тактичних операцій, при обшуках, оглядах, проведенні окремих негласних слідчих (розшукових) дій, забезпечення безпеки при масових заходах і т.д. *Nota bene* австрійські фахівці використовують дрони не тільки для дослідження відкритої місцевості, але й обстеження закритих приміщень перед тим, як поліція чи інші спеціальні служби повинні здійснити інтервенцію. Такий підхід допомагає переконатися у тому, що життю чи здоров'ю працівників правоохоронних органів нічого не загрожує (обвал конструкцій, спрацювання вибухонебезпечних пристроїв чи

іншого обладнання, виникнення пожеж, небезпека збройного опору тощо).

Суттєвими аргументами «за» використання дронів, приміром, при огляді є можливість відносно швидкого обстеження територій, виготовлення якісних 2D схем та інших картографічних додатків до протоколів, аерофотоілюстрацій та відеозйомки, що дає можливість комплексно оцінити слідову картину події, здійснити аналіз механізму кримінального правопорушення, досліджувати його окремі елементи. За звичай, йдеться про огляд місць вибухів, пожеж, ДТП, авіатрощ, незаконного використання природних ресурсів (видобуток бурштину, піску, каменю, незаконна порубка лісу і т.д.), незаконних посівів нарковмісних рослинних культур, екологічних злочинів, військових злочинів. Проте вагоме значення застосування БПЛА нівелює значна вартість засобів, програмного забезпечення, відсутність розроблених в достатній кількості спеціалізованих навчальних курсів, відсутність належно підготовленого персоналу для обслуговування таких безпілотних систем. Відтак практика застосування в Україні БПЛА для потреб кримінального провадження перебуває тільки на початковій стадії, незважаючи на той факт, що ще чотири роки тому наша держава стрімко наздогнала лідерів у цій галузі і разом з США та Ізраїлем увійшла до трійки країн світу, які є найбільшими розробниками цих технологій [1, с. 72].

Натомість про успішне виконання завдань фіксації криміналістичної інформації на місці події звітують польські колеги. Типовим прикладом є досвід застосування дронів «PHANTOM 3 STANDARD» виробництва компанії DJI. Комплект складається із літаючого пристрою та пульта керування пілота. БПЛА оснащено камерою із роздільною здатністю 2,7 K Ultra HD та об'єктивом $f/2,8$ з широким полем покриття (94°). Камера кріпиться до спеціального стабілізатора, що забезпечує поглинання рухів та виконання чітких фоторграфічних чи відеозображень під час фази польоту. Усі записи здійснюються

на карту SD у форматі Adobe DNG RAW, що гарантує можливість корегування зображень зі збереженням їх оригінальності. Перегляд зображень може здійснюватись за допомогу планшета або телефону за допомогою спеціальної програми DJI Go App. Такі інноваційні засоби підтвердили свою ефективність при здійсненні фотографування важко доступних прибережних ліній та русла рік, місць після пожеж, ДТП, територій, які важко сфотографувати, зважаючи на різну специфіку [2, с. 37]. В Україні схожий «PHANTOM 3 ADVANSED» з 2017 р. використовують співробітники КНДІСЕ під час виконання земельно-технічних експерти та експертиз з питань землеустрою [3, с. 368].

Ефективне використання БПЛА потребує формування системи спеціальних знань та навичок щодо тактики огляду з «висоти пташиного польоту», що охоплює свій «автономний» алгоритм дій інспектора-криміналіста чи іншого спеціаліста поряд з алгоритмом дій слідчого на місці події. Використання дронів також має підготовчий етап (перевірка комплектації та справності пристрою, вивчення умов для роботи БПЛА, планування польоту, вибір точок наземної опорної мережі і т.д.), робочий етап (фаза польоту, безпосередньо аерозйомка, відеофіксація і т.д.) та завершальний етап (обробка даних за допомогою спеціального програмного забезпечення, виготовлення картографічних додатків до протоколів). На кожному з цих етапів мають бути розроблені спеціальні тактичні прийоми залежно від конкретної слідчої ситуації. Аерознімальний процес як додатковий спосіб фіксації криміналістично значущої інформації про кримінальне правопорушення потребує додаткової розробки у межах спеціального навчального курсу, що опиратиметься на досягнення технічних наук. Для кожного окремого виду кримінального правопорушення аерозйомка матиме свої науково обґрунтовані тактичні особливості. Для підтвердження сказаного варто ознайомитись із розробленою Ю. Атаманенко геоінформаційною технологією реєстрації та

картографування ДТП з використанням БПЛА [4] або дослідженням К. Спасенка «Застосування аерофотозйомки в огляді місця події в разі розслідування порушень правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою» [5]. Можна прогнозувати у недалекому майбутньому концептуалізацію окремої галузі криміналістичної техніки, завданням якої стане вивчення теоретичних положень та практичних рекомендацій використання БПЛА у криміналістичній діяльності.

Безумовно, застосування дронів у криміналістичній діяльності не обмежується тільки тактикою огляду. БПЛА можна використовувати для тактичних операцій розслідування кримінальних правопорушень «за гарячими слідами», оскільки вони можуть бути оснащені додатковими спеціальними інфрачервоними та руховими сенсорами для виявлення осіб особливо в темну пору доби, датчиками GPS, камерами для розпізнавання облич, що дозволяє ідентифікувати осіб у парковій зоні, поблизу шкіл, при політичних зборах та мітингах [6, с. 2–3]. Зокрема, дрони застосовуються для моніторингу безпеки осіб при проведенні масових заходів у Великій Британії, США, Китаї та багатьох інших країнах [7, с. 43]. Ще один цікавий приклад застосування БПЛА у криміналістичній діяльності наводить В. Білоус. За його словами, ще кілька років тому у ФРН на різні інфраструктурні об'єкти й рухомий склад Німецької залізниці (DB AG) було нанесено понад 14 тис. графіті, вартість робіт із видалення яких становила 7,6 млн євро. З метою вдосконалення методів боротьби з правопорушниками, патрулювання мостів, підстанцій та інших об'єктів залізничної інфраструктури, виявлення й фіксації заподіювачів шкоди було прийнято рішення використовувати дрони [1, с. 73].

Підсумовуючи сказане, з великою вірогідністю можна припустити, що в Україні технології БПЛА під впливом загальносвітових тенденцій з кожним роком набуватимуть все

більшої популярності. Розширюватиметься діапазон завдань, виконання яких дрони будуть здатні забезпечити у рутинній діяльності поліцейських служб, у тому числі і в сфері криміналістичного забезпечення досудового розслідування.

-
1. Білоус В. В. Безпілотні літальні апарати: інтегрованість у життєдіяльність суспільства й держави та використання в криміналістичній практиці. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Випуск 4. Том 2. С. 72–77.
 2. Rusek M. Dron na oględzinach. *Problemy kryminalistyki*. 2016. 293 (3). S. 34–39.
 3. Шишов М. А., Дощечкін О. І. Використання безпілотних летальних апаратів при виконанні земельно-технічних видів експертиз та експертиз з питань землеустрою. *Криміналістика і судова експертиза*. 2017. Вип. 62. С. 367–377. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2017_62_46.
 4. Атаманенко Ю. Ю. Геоінформаційна технологія реєстрації та картографування дорожньо-транспортних пригод з використанням безпілотних літальних апаратів. Дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук 05.24.01. ДВНЗ «Криворізький національний університет»; Київський національний університет будівництва і архітектури; МОН України. Київ, 2018. 178 С.
 5. Спасенко К. О. Застосування аерофотозйомки в огляді місця події в разі розслідування порушень правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 3. С. 290–292. URL: http://pap.in.ua/3_2018/83.pdf.
 6. Hearing on «Using Unmanned Aerial Systems Within the Homeland: Security Game Changer?» Before the Subcommittee on Oversight, Investigations, and Management of the U.S. House of Representatives, Committee on Homeland Security. Washington: Cannon House Office Building, 2012. 10 p.
 7. Микитюк, М. А. Роль та місце безпілотних літальних апаратів при забезпеченні безпеки осіб під час проведення масових заходів. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2018. № 18. С. 41–47. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/33/>.

Захарова О.В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
та криміналістики факультету №1 ІПФПНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ТАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ, ЩОДО ДОПИТУ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Торгівля людьми є грубим порушенням прав людини, котрі закріплені, як у національному законодавстві України так і у міжнародно-правових актах. З потерпілими від цього кримінального правопорушення працівники слідчих підрозділів при проведенні слідчих (розшукових) дій повинні визнавати не тільки необхідність у забезпеченні дотримання прав людини, а й неухильно дотримуватися наступних принципів:

1) забезпечення прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на повагу до гідності, особисте життя, правову допомогу, відшкодування матеріальної та моральної шкоди у встановленому законом порядку;

2) поваги і неупередженого ставлення до осіб, які постраждали від торгівлі людьми;

3) конфіденційності інформації про осіб, які постраждали від торгівлі людьми;

4) добровільності отримання допомоги особами, які постраждали від торгівлі людьми, та їх недискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;

5) взаємодії органів виконавчої влади між собою, з відповідними органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, та з громадськими і міжнародними організаціями [1].

Необхідно враховувати і розрізняти поняття потерпілий від торгівлі людьми та особа, яка постраждала від торгівлі людьми.

Особа, яка постраждала від торгівлі людьми - будь-яка фізична особа, яка стала об'єктом торгівлі людьми і визнана такою. Обов'язковою складовою процедури встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, є проведення місцевою державною адміністрацією співбесіди з особою, щодо якої розглядається питання про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, із заповненням опитувальника щодо встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми відповідно до положень Закону «Про протидію торгівлі людьми».

Потерпілий у кримінальному провадженні – це фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди [2].

Для успішного проведення допиту потерпілого від торгівлі людьми слід дотримуватися таких правил:

- допит потерпілого – жінки або неповнолітнього, бажано, щоб проводила слідчий-жінка (потерпілого чоловіка – слідчий-чоловік);
- проведення досудового розслідування один слідчий це є важливим фактором для встановлення взаємної довіри з потерпілими;
- належно підготуватися та ретельно спланувати, які саме запитання ставити під час допиту;
- чітко усвідомлювати всі фактори, які можуть мати окремий або загальний вплив на потерпілих: расові, релігійні, соціальні, культурні, гендерні та етнічні відмінності;
- від самого початку мають бути встановлені взаєморозуміння та довіра між слідчим і потерпілою особою. Потерпіла особа повинна зрозуміти, що допит ведеться професійним та

добре поінформованим у провадженнях про торгівлю людьми фахівцем;

- виявляти повагу до потерпілого, яка повинна супроводжуватися співчуттям (але не жалістю);

- використовувати оптимальні підходи для мінімізації переживань, які потерпіла особа неминуче відчуватиме в ході проведення допиту, дотримуватися принципу щодо запобігання ще більшої шкоди;

- надавати потерпілій особі вичерпну інформацію щодо її прав та перебігу кримінального провадження. Особливу увагу необхідно приділити питанню своєчасного подання цивільного позову.

Допит потерпілого слід проводити після стабілізації психічного стану особи.

Допит потерпілої особи від торгівлі людьми, піднімає цілу низку моральних питань та питань безпеки. Всесвітня організація охорони здоров'я розробила ряд рекомендацій, які ґрунтуються на десяти керівних принципах етичного й безпечного проведення допитів жінок-жертв торгівлі людьми, ці рекомендації також актуальні для роботи з іншими потерпілими торгівлі людьми [3].

1. Не зашкодь. Поводьтеся із кожною жінкою та у кожному випадку так, ніби існує небезпека заподіяння великої шкоди, якщо не існує доказів протилежного. Не проводьте жодних співбесід, які погіршать ситуацію жінки одразу або в перспективі.

2. Вивчіть предмет та оцініть ризики. Перед проведенням допиту з'ясуйте ризики, пов'язані з торгівлею людьми, і вивчіть матеріали кожної окремої жінки

3. Підготуйте довідкову інформацію – не давайте обіцянок, які не можете виконати. Будьте готові надати інформацію рідною мовою жінки та місцевою мовою (якщо вони різні) про відповідні послуги правової допомоги, охорони здоров'я, на-

дання притулку, соціальної підтримки та безпеки і спрямувати жінку до відповідних організацій у разі виникнення такого прохання.

4. Ретельно відберіть та підготуйте перекладачів та співробітників. Зважте всі ризики та переваги, пов'язані із залученням перекладачів, співробітників або інших осіб, та розробіть адекватні методи для їх відбору та підготовки.

5. Забезпечте анонімність та конфіденційність. Забезпечте конфіденційність і захищайте особу жертви протягом усієї співбесіди – починаючи з моменту, першого контакту з жертвою аж до моменту оприлюднення інформації в її справі

6. Отримайте свідому згоду. Переконайтеся, що кожна постраждала чітко усвідомлює зміст та мету співбесіди, цілі, в яких буде використано отриману інформацію, своє право не відповідати на питання, право закінчити інтерв'ю у будь який момент та право обмежити сферу використання наданої інформації.

7. Вислухайте і врахуйте, як кожна жінка оцінює свою ситуацію та ризики для власної безпеки. Слід розуміти, що кожна жінка матиме свої побоювання, і що її точка зору на власну ситуацію може відрізнятися від оцінок інших осіб.

8. Не травмуйте повторно. Не ставте питання, які провокують емоційні відповіді. Будьте готові відреагувати на страждання особи й акцентуйте її сильні сторони.

9. Будьте готові до втручання у надзвичайні ситуації. Будьте готові діяти, якщо особа стверджує, що їй загрожує небезпека.

10. Використовуйте отриману інформацію ефективно. Використовуйте інформацію на користь особи або в цілому для створення ефективних методів роботи з жертвами торгівлі людьми.

1. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.2011 р. № 3739-VI. Дата оновлення: 09.12.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17> (дата звернення 15.07.2019 р.)/
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua> (дата звернення 15.07.2019 р.)
3. Рекомендації з етики й безпеки проведення співбесід із жінками, які стали об'єктом торгівлі людьми Женева: ВООЗ, 2003 р. (Всесвітня організація охорони здоров'я (WHO)/URL: <http://www.who.int/gender/documents/en/final%20recommendations%2023%20oct.pdf>. (дата звернення 15.07.2019 р.)

Колтун С.-О.І.

курсант 4-го курсу факультету №1 ІПФНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник: Захарова О.В.

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету №1 ІПФНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПОВ'ЯЗАНИХ У ВТРУЧАННЯ В ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ.

Згідно із ст. 258 Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК України) ніхто не може зазнавати втручання у приватне спілкування без ухвали слідчого судді. Крім того, відповідно до ст. 32 Конституції України ніхто не може зазнавати втручання в його особисте та сімейне життя. [1]

У ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод вказано, що кожен має право на повагу до свого

приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції [2].

Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Прокурор, слідчий за погодженням з прокурором зобов'язаний звернутися до слідчого судді з клопотанням про дозвіл на втручання у приватне спілкування в порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 цього Кодексу, якщо будь-яка слідча (розшукова) дія включатиме таке втручання.

Під втручанням у приватне спілкування, слід розуміти передачу інформації через будь-які засоби зв'язку однієї особі іншій, без відома інших осіб.

Кримінальний процесуальний кодекс України виділяє такі різновиди втручання в приватне спілкування:

- 1) аудіо-, відеоконтроль особи;
- 2) арешт, огляд і виїмка кореспонденції;
- 3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж;
- 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем [3].

При проведенні негласних слідчих (розшукових) дій постає питання чи можливе втручання в приватне спілкування. До таких дій можна віднести, як спостереження за особою в публічно доступних місцях так і обстеження житла чи іншого володіння особи. Наприклад, в першому випадку слідчий чи уповноважена особа здійснює візуальне спостереження за особою для фіксації її пересування, контактів, поведінки, перебування в певному, публічно доступному місці тощо або застосуванні з цією метою спеціальних технічних засобів для спосте-

реження. В другому випадку обстеження житла чи іншого володіння особи слідчий або оперативні працівники за його дорученням ознайомлюються з обстановкою таких приміщень, документів, предметів тощо. Такі дії можна цілком обґрунтовано вважати втручанням у приватне спілкування.

Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж поділяється на:

- контроль за телефонними розмовами, що полягає в негласному проведенні із застосуванням відповідних технічних засобів, у тому числі встановлених на транспортних телекомунікаційних мережах, спостереження, відбору та фіксації змісту телефонних розмов, іншої інформації та сигналів (SMS, MMS, факсимільний зв'язок, модемний зв'язок тощо), які передаються телефонним каналом зв'язку, що контролюється;

- зняття інформації з каналів зв'язку, що полягає в негласному одержанні, перетворенні і фіксації із застосуванням технічних засобів, у тому числі встановлених на транспортних телекомунікаційних мережах, у відповідній формі різних видів сигналів, які передаються каналами зв'язку мережі Інтернет, інших мереж передачі даних, що контролюються [4].

На нашу думку, зазначені нормативно правові акти, не мають зазначених підстав для проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж.

У рішенні про проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі НС(Р)Д) зазначається строк її проведення. Строк дії ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення НС(Р)Д не може перевищувати два місяці, а в разі продовження загальний строк дозволу на проведення НС(Р)Д не може перевищувати максимальні строки досудового розслідування, НС(Р)Д, що проводиться для розшуку особи, яка переховується від органів досудового розслідування, може тривати до встановлення місцезнаходження особи.

Тому, можна зробити висновок, що таку дії можна провести в строк до 18 місяців по КПК. За такий великий період, уповноважена особа накопичує дуже великий об'єм інформації, яка по закінченню потребує знищення і таке рішення приймає прокурор. Тут виникає питання чи: як саме потрібно обробляти таку інформацію, який порядок її знищення? Такий процес прийняття рішення перевантажує прокурора. Тому в законодавстві є прогалина, де правове регулювання не передбачає вирішення таких питань.

Крім того, досліджуючи класифікацію негласних слідчих (розшукових) дій у коментарі до ст.246 КПК України до них відносять лише ті, які містяться в ч.2. Тобто, до слідчих (розшукових) дій не відносять установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу. В той же час у коментарі до ст. 268КПК України зазначається, що її частина перша надає можливість проведення негласної слідчої (розшукової) дії спрямованої на установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (мобільного терміналу систем зв'язку та інших радіо випромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку, тобто мобільного телефону[5, ст. 554-555; ст. 589].

Отже, можна зробити висновок, що українське законодавстві містить певні прогалини, які є відкритими та потребують вирішення для полегшення роботи органам досудового розслідування та прийняття правильних рішень, крім того, відповідати стандартам, які є встановлені Європейським судом з прав людини.

-
1. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України, 1996. № 30.
 2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 17.07.1997/ Відомості Верховної Ради України, 1997. №475/97.

3. Кримінальний процесуальний Кодекс від 13.04.2012 // Відомості Верховної Ради України, 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст.88.
4. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : Наказ 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 .
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково практичний коментар / За загальною редакцією професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. К. : Юстініан, 2012. 1224 с.

Комісарчук Ю.А.,

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету №1 ІПФНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ НС(Р)Д У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Проведення НС(Р)Д передбачає наявність відповідного кінцевого результату такого проведення. Як різновид С(Р)Д, НС(Р)Д також спрямовані на збирання (отримання) та (або) перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Тобто результативність проведення НС(Р)Д визначається успішністю досягнення зазначеної мети. Зрозуміло, що не завжди вдається зібрати докази злочинної діяльності осіб або їхніх груп, чи перевірити такі, але, тим не менше, зібрана інформація (відомості) може також бути використана у кримінальному провадженні.

Варто зауважити, що діюче законодавство не містить уніфікованого визначення поняття «використовування результатів НС(Р)Д», хоча у статтях 256, 257 КПК України передбачено підстави та порядок використання результатів НС(Р)Д у доказуванні та в інших цілях, зокрема, передання інформації та використання її в інших кримінальних провадженнях.

У сучасній кримінальній процесуальній науці немає єдності у підходах до визначення результатів НС(Р)Д. Зокрема, на думку М.В. Багрія та В.В. Луцика, результатами НС(Р)Д є відомості, одержані суб'єктами, уповноваженими на проведення НС(Р)Д, та зафіксовані у процесуально визначеній формі (протоколі, додатку до нього), а також предмети, речовини, документи, вилучені під час їх проведення, які можуть мати значення для встановлення обставин кримінального провадження або правильного та ефективного проведення розслідування [1, с. 29].

Також, вказаними авторами запропоновано визначення матеріалів НС(Р)Д, якими, на їх погляд, є інформація, отримана відповідно до мети проведення НС(Р)Д та зафіксована на матеріальному носії. При цьому, обов'язковими вимогами до матеріалів НС(Р)Д є те, що вони відображають інформацію, здобуту відповідно до мети кримінального провадження та зафіксовану у порядку, визначеному законодавчими та відомчими актами.

З огляду на етимологічне значення слова «результат» як такого «що отриманий в завершення якої – небудь діяльності, роботи, підсумок», а також і того, що результат є тим, задля чого здійснюється певний вид діяльності, який може бути як позитивним, якщо мету досягнуто, так і негативним, якщо мету не вдалося досягти, В.А. Колесник вважає, що у широкому значенні результатами НС(Р)Д є як матеріали НС(Р)Д, так і не матеріалізовані відомості, інформація, наприклад, суб'єктивне сприйняття чогось суб'єктом проведення НС(Р)Д [2, с. 135].

Але, оскільки, у кримінальному судочинстві, і, особливо, у кримінальному процесуальному доказуванні не матеріалізована інформація, відомості, які не знайшли свого матеріального – фіксованого відображення у матеріалах НС(Р)Д використовуватися не можуть, то ми можемо погодитись із запропонованою окремими науковцями класифікацією результатів НС(Р)Д за формою відображення на: матеріали (

матеріальні носії інформації) та інформацію (не матеріалізовані відомості) [3, с. 102].

Тобто, терміни «матеріали негласних слідчих (розшукових) дій» та «результати НС(Р)Д» розглядаються ними як тотожні. Зауважимо, що матеріалами НС(Р)Д вважають всі матеріально фіксовані джерела, які виникають в процесі проведення НС(Р)Д, не залежно від того, чи містять вони інформацію про ознаки злочину, осіб, які мають відношення до нього, та інші дані, що можуть бути використані у кримінальному провадженні, зокрема у кримінальному процесуальному доказуванні [4, с. 106].

Матеріали НС(Р)Д, які були використані як докази у кримінальному провадженні, оцінюють за загальними правилами визначеними в ст. 94 КПК України. Така оцінка полягає у з'ясуванні слідчим, прокурором за своїм внутрішнім переконанням яке, ґрунтується на всебічному, повному і неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, належності, допустимості, достовірності та достатності фактичних відомостей отриманих під час проведення НС(Р)Д [5, с. 234].

Саме до такого висновку дійшли й судді вищих судових інстанцій, які відзначили, що під час проведення НС(Р)Д тимчасово обмежуються конституційні права і свободи, тому суд повинен обов'язково ретельно перевірити, чи були дотримані на досудовому розслідуванні вимоги статей 246–248 КПК України щодо порядку збирання доказів, зокрема наявність як підстави проведення певних видів НС(Р)Д ухвали слідчого судді. Крім того, необхідно перевірити, чи процесуальна дія проведена в період строку дії ухвали слідчого судді, що передбачено ст. 249 КПК України. Так, відповідно до ч.3 ст.62 Конституції України обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, тому доказ, отриманий унаслідок проведення НС(Р)Д за відсутності ухвали слідчого судді чи постанови

прокурора у випадку проведення такої НС(Р)Д, як контроль за вчиненням злочину, є недопустимим» [6, с. 99].

Щодо використання результатів НС(Р)Д у доказуванні, то відповідно до ч.1 ст. 256 КПК України, зазначено, що у доказуванні можуть використовуватися «протоколи щодо проведення НС(Р)Д, аудіо- або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів, вилучені під час їх проведення речі і документи або їх копії», тому можна зробити висновок, що цей перелік і є результатом проведення НС(Р)Д.

Варто зауважити, що напрями використання результатів конкретних НС(Р)Д у кримінальному провадженні безпосередньо пов'язані зі змістом та кількістю фактичних даних про обставини, що підлягають доказуванню, які в них містяться. Тобто від того, чи містять вони фактичні дані, які прямо вказують на вчинення особою злочину або виключають її причетність до нього (прямі докази), або містять відомості про факти, які передували, були супутніми події злочину чи мали місце після неї (непрямі докази).

Відповідно до цього слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд використовують результати НС(Р)Д із результатами гласних С(Р)Д з метою обґрунтування своїх процесуальних рішень про проведення інших гласних та НС(Р)Д з метою перевірки цих відомостей та отримання нових доказів, або в разі визнання їх достатності – про повідомлення про підозру, обрання запобіжного заходу, закриття кримінального провадження, звернення до суду з обвинувальним актом тощо [5, с. 237].

Отже, використовувати результати НС(Р)Д можна під час проведення НС(Р)Д та інших процесуальних дій. Виділяють наступні напрями використання таких результатів:

- як приводи та підстави щодо прийняття процесуальних рішень про проведення інших С(Р)Д та НС(Р)Д.

- використання під час проведення С(Р)Д результатів проведення НС(Р)Д.

– ознайомлення з результатами проведення НС(Р)Д [1, с. 86].

Тобто, використання результатів НС(Р)Д створює умови щодо забезпечення подальшого ефективного та результативного провадження процесуальних дій

Здійснення аналізу норм кримінального процесуального законодавства та практики діяльності правоохоронних органів з виявлення та розслідування злочинів дозволяє визначити найбільш ефективні шляхи використання НС(Р)Д щодо збирання, перевірки та оцінки доказів. Матеріали, які отримуються під час їх здійснення, є ефективним інструментом у розслідуванні кримінальних правопорушень. Володіння слідчим навичками процесуального оформлення результатів здійснення НС(Р)Д, їх використання у кримінальному провадженні дозволяє підвищити ефективність діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю.

Дотримання процесуального порядку провадження НС(Р)Д, а також визначення своєчасності та повноти отримання відомостей під час проведення НС(Р)Д надають слідчому, прокурору можливість ефективно використовувати матеріали, отримані в ході проведення негласної діяльності в кримінальному судочинстві. Так, вони є одним з основних засобів негласного отримання доказів про обставини вчинення кримінальних правопорушень та встановлення осіб, які їх вчинили на стадії досудового розслідування.

1. Багрій М.В. Процесуальні аспекти негласного отримання інформації: вітчизняний та зарубіжний досвід : *монографія*. Харків : Право, 2017. 376 с.

2. Колесник В.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення: науково-практичний посібник. *Академія адвокатури України*. К.: Прецедент, 2014. 489 с.

3. Сергєєва Д.Б. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій: проблемні аспекти визначення. *Право і громадське суспільство*. 2014. Вип.№1. С.97 – 106.
4. Сергєєва Д.І. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні: щодо удосконалення норм чинного КПК України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. Вип.№1.С. 105 – 107.
5. Негласні слідчі (розшукові) дії та особливості їх проведення оперативними підрозділами органів внутрішніх справ:навчально-практичний посібник / Б.І. Бараненко, О.В. Бочковий, К.А. Гусева та ін.; МВС України, Луган. Держ. Ун-т внутр. Справ ім. Е.О. Дідоренка. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2014. 416 с.
6. Полюхович О.І. До питання використання як доказів матеріалів, отриманих за результатами проведення негласних слідчих (розшукових) дій (за матеріалами судової практики). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. Вип.№3. С. 97 – 108.

Коць Є. П.

ад'юнкт кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету №1 ІПФНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОСОБА ПОТЕРПІЛОГО ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ СТВОРЕННЯМ НЕ ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОМ ВОЄНІЗОВАНИХ АБО ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ

З початку збройного конфлікту на Сході України та проведення антитерористичної операції надзвичайно актуальним стало питання виявлення й розслідування фактів створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань. Такі дії визначено в законодавстві України як кримінальне правопорушення у ст. 260 Кримінального кодексу України.

За даними статистики з 2001 до 2014 року цю норму майже не застосовували. Водночас із січня 2014 року, у зв'язку зі стрімкою зміною ситуації, загостренням криміногенної обстановки й соціальним напруженням, розпалюванням міжнаціональної та міжрегіональної ворожнечі, поширенням злочинів проти особи та корисливо-насильницьких злочинів в Україні, щороку збільшувалася кількість учинених зазначених зареєстрованих злочинів, що мають досить високий рівень латентності. Зокрема, з початку 2014 року органи досудового розслідування України розпочали понад 2400 кримінальних проваджень за фактами створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань. У 2014 році зареєстровано 414 кримінальних проваджень, 2015 -510, 2016-520, 2017-404, 2018-388, а з січня по вересень 2019 року 235 кримінальних проваджень [1].

Однією з актуальних проблем вітчизняної криміналістичної науки є розробка сучасних науково обґрунтованих методик розслідування злочинів, пов'язаних із створенням не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань. Оскільки у структурі криміналістичної характеристики злочинів зазначеної категорії важливе місце посідають відомості щодо особистості потерпілого, науковий інтерес являє вивчення його соціально-демографічних і соціально-рольових ознак, психологічного портрета.

Важливу роль у висвітленні проблеми кримінальної відповідальності за створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань відіграла дисертаційна праця В.А. Робака. Також над питаннями створення не передбачених законом воєнізованих та збройних формувань працювали В.П.Тихий, П.В. Агапов, І.О. Смірнов, А.В. Савченко, М.І. Хавронюк, А.А. Вознюк, Ю.В. Баулін.

У науці кримінального права матеріальне поняття «потерпілий» розглядається переважно з позиції його кримінально-процесуального визначення. Проте, В.Т. Дзюба

звертає увагу, що такий підхід не узгоджується із завданнями КК України, положеннями Конституції України щодо охорони та захисту людини, суспільства, держави; матеріально-правового статусу потерпілого, обумовленого кримінально-правовими відносинами, породженими юридичними фактами, стадіями вчинення умисного злочину, кримінально-правовою шкодою, заподіяною умисним або необережним кримінально-правовим посяганням, вчинення злочину у співучасті або групового злочину тощо [2, с. 192-195].

Зазвичай, потерпілого визначають як фізичну особу. На думку Т.І. Присяжнюк, це – фізична особа, якій злочином заподіяно шкоду (або існує загроза її заподіяння), на підставі чого вона набуває права вирішувати питання про кримінально-правові наслідки вчинення злочину в межах, визначених КК України [3, с. 20]. Дещо інакше визначає поняття потерпілого від злочину В.С. Ковальський, зокрема як особу, яка наділена ознаками, що прямо названі у кримінальному законі чи які впливають з інших ознак складу злочину, і стосовно якої здійснюється злочинне посягання [4, с. 176].

Одне з найбільш комплексних визначень потерпілого, як фізичної особи, на нашу думку пропонують А.А. Музика та Є.В. Лашук, на переконання яких потерпілий від злочину – це факультативна ознака об'єкта злочину, що характеризує людину, з приводу якої вчиняється злочин та/або якій, відповідно до кримінально-правової норми, злочином завдається істотна шкода (чи створюється загроза її заподіяння) [5, с. 82-83].

Концепція "потерпілий - людина" протягом тривалого часу була однією з найбільш поширених у теорії кримінального права України. Частково це пояснювалось тим, що відповідно до КПК України 1960р. потерпілим визнавали лише фізичну особу [6]. На сьогодні ситуація змінилася і до потерпілих (відповідно до ст.55 чинного КПК України) відноситься і юридична особа [7].

Відповідно до концепції, викладеній у КПК України 1960 року, наприклад, у разі нападу учасників не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань на підприємства, установи та організації чи на окремих осіб потерпілими може бути визнано лише фізичних осіб. Однак, якщо у результаті такого нападу завдано лише матеріальну шкоду певній юридичній особі, то чи буде тоді потерпілий від злочину? Очевидно, що вказівка на підприємства, установи, організації у ч.4 с.260 КК України засвідчує, що потерпілим від цього злочину може бути і юридична особа.

На нашу думку, цілком обґрунтованим є більш широке визначення поняття потерпілого: ним запропоновано визнавати не лише людину, а й інших соціальних суб'єктів, юридичну особу, державу, інше соціальне утворення (зокрема організацію, що діє без створення юридичної особи), яким заподіюється шкода (фізична, майнова, моральна, організаційна, політична тощо) або створюється загроза заподіяння такої шкоди [8, с. 161].

Підсумовуючи, вважаємо, що найбільш вдалою на сьогодні вважаємо концепцію «потерпілий – фізична або юридична особа». З огляду на це, потерпілими в складі злочину, передбачених ч. 4,5 ст. 260 КК України, будуть фізичні та юридичні особи, оскільки їм заподіюється шкода під час нападу учасників не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, або створюється загроза заподіяння такої шкоди.

1.Статистична інформація. Генеральна прокуратура України. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113897&libid=100820 (дата доступу: 05.10.2019 року)

2.Дзюба В.Т.Значення юридичних ознак потерпілого (жертви, постраждалого) при кримінально-правовій кваліфікації. Вісник академії адвокатури України. 2010. 1(17). С. 192-195

3.Присяжнюк Т.І. Інститут потерпілого у кримінальному праві України: автореферат дис. ...канд. юрид. Наук: 12.00.08. Київ, 2006. 28с.

- 4.Українське кримінальне право. Загальна частина: підручник / за ред. В.О. Навроцького. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 235 с.
- 5.Музика А.А., Лащук Є.В. Предмет злочину теоретичні основи пізнання: монографія. Київ: Паливода А.В., 2011. 190 с.
- 6.Кримінально-процесуальний кодекс України: Закон України від 28.12.1960 №1001-05. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>(дата доступу: 05.10.2019 року)
- 7.Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 №4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата доступу: 05.10.2019 року)
- 8.Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навч. посіб./ за заг. ред. М.І. Хавронюка. Київ: Ваіте, 2014. 214 с.

Лоневський Л.М.,

аспірант кафедри оперативно-розшукової
діяльності факультету № 2 ІПФПНП

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПАРАМЕТРИ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПЕРАТИВНО_РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ УХИЛЕНЬ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ (ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ)

Використання результатів ОРД у кримінальному провадженні вже тривалий час виступає предметом досліджень, які проводилися як з позицій теорії ОРД так і з позицій кримінального процесу та криміналістики. На сьогодні у цих галузях наукових знань домінує концептуальний підхід до визначення результатів ОРД через денотат «матеріали ОРД». Відбулося це в наслідок тривалих наукових розвідок та дискусій на стику теорій ОРД та доказування у кримінальному провадженні, які призвели до усвідомлення того, що результати ОРД можуть стати придатними для використання у кримінальному процесі тільки тоді, коли вони будуть відповідати вимогам процесуальної

форми фіксування результатів кримінальної процесуальної діяльності.

Матеріали ОРД, як правило визначаються як матеріально фіксовані джерела, що виникають у процесі здійснення оперативно-розшукових заходів, які містять фактичні дані про ознаки злочину, причетних до нього осіб, а також інші дані, що сприяють його розкриттю та можуть бути використані для прийняття рішень у кримінальному процесі.

У абзаці другому ч. 2 ст. 99 КПК України законодавець визначив, що документами джерелами доказів можуть бути матеріали, у яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», за умови відповідності вимогам цієї статті. Щодо розуміння останнього нормативного припису слід зазначити, що ст. 99 КПК України стосується визначення загальних ознак процесуальних документів джерел доказів у кримінальному провадженні. Але ця стаття не містить вичерпний перелік таких ознак. Вони також містяться, наприклад, у ст. 104-106, 236, 252 КПК України. Щоб відомості, які містяться у процесуальному документі стали доказами у кримінальному провадженні, вони мають пройти через процедуру їх оцінки, в результаті якої суб'єкт доказування формує судження про те що ці відомості є фактичними даними, які можуть виступати підставою для прийняття процесуальних рішень у кримінальному провадженні. Саме це зумовлює наше звернення при визначенні вимог, яким мають відповідати матеріали ОРД для використання їх під час досудового розслідування злочинів, не тільки до нормативних приписів ст. 99 КПК України, а в цілому до норм, які входять до правового інституту доказування у кримінальному провадженні. Такий підхід призводить до виділення наступних вимог використання матеріалів ОРД в процесі доказування під час досудового розслідування злочинів, передбачених ст. 212 КК України: 1) вони мають бути зібрані опе-

ративними підрозділами з дотриманням вимог Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» та КПК України; 2) у них мають бути зафіксовані фактичні дані про готування, вчинення ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) окремих осіб та груп осіб; 3) відомості про факти, які містяться у матеріалах ОРД мають бути перевірені та підтверджені проведенням слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій під час досудового розслідування злочину, передбаченого ст. 212 КК України; 4) матеріали ОРД для використання їх в доказуванні мають бути обов'язково розсекречені.

Нормативні приписи, які визначають параметри, яким мають відповідати результати оперативно-розшукової діяльності для їх використання під час досудового розслідування ухилень від сплати податків, зборів (обов'язкових) платежів, містяться у нормах КПК України, Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», податкового законодавства, а також у міжнародно-правових актах у сфері протидії злочинності, які визначають підстави, порядок здійснення та оформлення дій, які можуть бути проведені у оперативно-розшукових справах щодо даної категорії злочинів, спрямованих на одержання фактичних даних про них. Системний аналіз оперативно-розшукового та кримінального процесуального законодавства свідчить, що матеріалами оперативно-розшукової діяльності, які можуть бути визнані документами джерелами доказів у кримінальних провадженнях по ст. 212 КК України, є протоколи оперативно-розшукових заходів з додатками до них, документи, одержані в рамках міжнародного співробітництва у сфері оперативно-розшукової діяльності, та акти податкових перевірок, проведених на підставі даних оперативно-розшукової діяльності податкової міліції. Інші документи, які були одержані в рамках провадження по оперативно-розшуковій справі, можуть виступати в якості джерел орієнту-

ючої інформації для проведення процесуальних дій під час досудового розслідування цих злочинів.

Олещук В.А.,
здобувач вищої освіти факультету № 1
ІПФПНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник: Гарасимів О.І.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу
та криміналістики факультету № 1 ІПФПНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СЕКСУАЛЬНІ ПАРАСТЕЗІЇ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ

Сучасний період суспільного розвитку характеризується посиленою перебудовою усіх сфер життєдіяльності людини, формуванням нових стосунків у суспільстві, що викликає руйнацію традиційних психологічних установок особистості, формування різних соціальних груп ставить людину в ситуацію самостійних пошуків нових шляхів задоволення своїх життєвих потреб. Відсутність можливостей для самореалізації викликає в особистості внутрішній дискомфорт, негативну реакцію на соціальні зміни, незадоволеність собою і навколишнім середовищем, що доволі часто є одним із чинників девіантності, існування якої вимагає невідкладного не лише соціологічного і психологічного осмислення [2].

У кримінально-правовій кваліфікації виділяють кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості осіб, пов'язаних із застосуванням насильства (ст.ст.

152-154 ККУ) та злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості осіб, не пов'язаних із застосуванням насильства (ст.ст. 155-156 ККУ). Також у Особливій частині Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» зазначається, що сексуальне насильство - форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди, або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності [1]. При тому варто звернути увагу, що сексуальне насильство виходить за рамки сім'ї і може стосуватися будь-якої особи, незалежно від її статі, віку чи соціального статусу.

Ми розглянемо деякі сексуальні парестезії, які не являються видами сексуальної орієнтації, а є різними формами відхилення від загальноприйнятих норм поведінки людини, що виникають на фоні психічних розладів та можуть бути способом вчинення кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості осіб.

Хочемо зазначити, що сексуальні девіації можна класифікувати за наступними критеріями:

- **за об'єктом сексуального потягу:** фетишизм; пігмаліонізм (іконолагнія, монументофілія); нарцисизм; аутомоносексуалізм; гетерохромофілія; ретифізм - різновид фетишизму; трансвестизм (метатропізм, еонізм); цисвестизм - різновид трансвестизму; гомесвестизм - різновид трансвестизму; педофілія (падерозія, інфантисексуалізм) партенофілія - статевий потяг до повнолітніх незайманих (сексуально недосвідчених молодих суб'єктів); ефебофілія - статевий потяг до хлопчиків-підлітків, юнаків; німфофілія - статевий потяг до дівчаток-підлітків, юних дівчат; геронтофілія (пресбіофілія) - статевий потяг до осіб старшого віку, до людей похилого віку;

зоофілія (зооступрум, зооерастія, скотоложство, бестіофілія) – статевий потяг до тварин;

- **за способом досягнення сексуального задоволення:** сексуальний садизм; вампіризм; малохізм; флагелантизм; саліроманія; полюціонізм; некрофілія; танатофілія; фроттаж та інші.

Поширеність сексуальних девіацій в людській популяції різними дослідниками оцінюється по-різному. За даними McCarу, прояви садизму відзначаються у 5% чоловіків і 2% жінок, мазохізму - у 2,5% чоловіків і 4,6% жінок, трансвестизму - у 1% людей (причому в 25% випадків він має гомосексуальну орієнтацію).

Віднесення сексуальних уподобань конкретної особи до того чи іншого виду девіації ускладнюється ще й тим, що у багатьох суб'єктів відзначається не тільки кількісне поєднання окремих симптомів різних девіацій, але і їх тісне переплетення, взаємопроникнення і злиття в такі комплекси, які не дозволяють провести їх однозначну ідентифікацію з відомими видами порушень сексуальної поведінки. Ця ситуація ускладнюється тим, що практично кожен «вид» сексуальної девіації, окрім всього іншого, може мати ще й відтінок гетеро-, гомо- чи бісексуальних уподобань. У зв'язку з цим більш доцільним і зручним у практичному відношенні є не пристосування виявлених у обстежуваної особи симптомів до існуючих термінологічних категорій (і тим більше не подальше ускладнення класифікації сексуальних девіацій за рахунок винаходу нових термінів), а феноменологічний опис встановлених в процесі обстеження у злочинця статевого потягу [3]

Більшість з перерахованих видів сексуальних парастезій не є кримінально карані, якщо звичайно не було вчинено кримінальне правопорушення проти статевої свободи та недоторканості особи, чи не вчинено домашнє насильство. Моральна оцінка сексуальних парастезій залежить від рівня

сексуальної культури спільноти. До того ж окремі їх види є суспільно небезпечні.

Об'єктом кримінологічного аналізу можуть бути лише соціально зумовлені сексуальні парастезії. Відтак науково-практичний інтерес становить виявлення та усунення негативних чинників, які сприяють формуванню суспільно небезпечних сексуальних відхилень, що дає змогу запобігти насильницьким злочинам на ранніх стадіях. Види сексуальних парастезій можуть виникати на різних етапах розвитку людини, незалежно від її соціального розвитку та оточення.

-
1. Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки людини: філософсько-правовий вимір: монографія / Гарасимів Т. З. Львів: ЛьвДУВС, 2012. 48 с.
 2. Про запобігання та протидію домашньому насильству. Закон України від 07.12.2017р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> > (дата звернення : 27.10.2019)
 3. Саричев Я.В., Устенко Р.Л., Сонник Є.Г. Сексуальні девіації. Судова сексологія (для студентів вищих медичних навчальних закладів): навчальний посіб./ред. Саричев Я.В. Полтава, 2018. 144 с.

Пазина К.М.

здобувач вищої освіти факультету № 1 ІПФПНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник: І.І. Татарин

кандидат юридичних наук старший викладач кафедри
кримінального процесу та криміналістики
факультету №1 ІПФПНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОБЧИСЛЕННЯ СТРОКІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Ніщо не може існувати поза простором і часом, не маючи своїх кількісних і якісних характеристик. Основними властивостями часу є його становлення, тривалість і послідовність. Часовим характеристикам приділяється значна увага у кримінальному провадженні. У чинному КПК України, вказівка на те, під час якої стадії відбувається процесуальна діяльність, а також необхідність врахування фактору часу при цьому, має місце у 366 нормах, а сам термін «строк» вживається більше 350 разів [2, с. 192].

Процесуальні строки виступають дієвим засобом, що сприяє забезпеченню швидкого розслідування і судового розгляду. Крім того, вони слугують гарантією захисту конституційних прав і свобод учасників кримінального провадження. Процесуальні строки закріплюються щодо усіх стадій кримінального провадження, визначаючи їх тривалість та порядок проведення у межах цих стадій процесуальних дій і прийняття процесуальних рішень. При цьому процесуальні строки є невід'ємним складовим елементом кримінально-процесуальної форми і механізму кримінально-процесуального регулювання, оскільки виступають юридичними засобами регулювання кримінально процесуальних відносин [5, с.1].

Процесуальні строки – це встановлені законом або відповідно до нього прокурором, слідчим суддею або судом проміжки часу, у межах яких учасники кримінального провадження зобов'язані (мають право) приймати процесуальні рішення чи вчиняти процесуальні дії [1, с. 62].

Встановлення в законі порядку обчислення, продовження і поновлення строків обумовлюється необхідністю досягнення завдань кримінального провадження та забезпечення законних інтересів і прав суб'єктів кримінального процесу.

Суворе дотримання строків у кримінальному процесі неможливе без чіткого знання правил їх обчислення. Для правильного обчислення строку важливого значення набувають приписи правових норм, які стосуються визначення початково-

го моменту перебігу строки, обставин, що впливають на його перебіг і встановлення моменту його закінчення.

Процесуальні строки диференціюються залежно від величин, якими вони обчислюються. Такими розмірами відліку, як прямо зазначені в законі, є години, дні і місяці. Водночас тривалість процесуальних строків встановлюється не лише зазначеними величинами, але й роками. У зв'язку з цим при обчисленні строків необхідно строки у роках перекладати на місяці. Крім того, законодавець використовує термін « дні » і « доба » як синоніми, тобто доба за тривалістю дорівнює дню. Інші варіанти переведення процесуальних строків (годин у дні, днів у місяці) є неприпустимими [4, с. 156].

Також строки можуть визначатися вказівкою на подію, наприклад це пов'язано із затриманням особи за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, застосування до особи відповідного заходу забезпечення кримінального провадження [2, с. 200].

При визначенні початку обчислення строку важливо точно знати момент, з якого починається його перебіг. Не викликає труднощів визначення його тоді, коли він прямо зазначений у законі. У тих випадках, коли початок перебігу строку не позначено, ним слід вважати момент учинення тієї процесуальної дії або настання події, що спричиняє виникнення відповідного процесуального обов'язку, для виконання якого і встановлюється такий строк [3, с. 236].

Якщо передбачено обчислення строку годинами, то строк закінчується в останню хвилину останньої години. Мінімальний строк у годинах становить 1 годину, що пов'язано з вимогою закону стосовно допиту малолітньої або неповнолітньої особи, який не може тривати понад одну годину, а загалом – понад дві години на день. Визначення процесуального строку у годинах пов'язано з необхідністю чіткого відліку від моменту, коли відбулася певна подія і її учасники набули певних прав і обов'язків, до завершення цього проміжку

часу, коли можлива реалізація встановлених законом повноважень може призвести до різних правових наслідків. Здебільшого визначення процесуального строку у годинах пов'язано із застосуванням до особи заходів забезпечення кримінального провадження. Так, строк затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення без ухвали слідчого судді, суду, не може перевищувати 72 годин з моменту затримання [2, с. 200].

Обчислення строків годинами визначається відповідно до правила *a momento ad momentum* (від моменту до моменту), а днями та місяцями — *a die ad diem* (від дня до дня) [3, с. 235].

В разі обчислення строку днями він закінчується о 24-й годині останнього дня строку. Найменший процесуальний строк, що обчислюється днями, відповідає одному робочому дню, а максимальний – 60 добам [2, с. 200].

За загальним правилом, при обчисленні строків днями та місяцями не береться до уваги той день, від якого починається строк (ч. 5 ст. 115 КПК) [3, с. 235].

Обчислення строків місяцями пов'язано з необхідністю звертати увагу на відповідне число останнього дня місяця, оскільки в тому разі, коли закінчення строку припадає на місяць, який не має відповідного числа, строк закінчується в останній день цього місяця. Мінімальний процесуальний строк, врегульований місяцями, відповідає одному місяцю, а максимальний – 18 місяцям. Водночас при обчисленні строків днями і місяцями не береться до уваги той день, від якого починається строк, за винятком строків тримання під вартою, проведення стаціонарної психіатричної експертизи, до яких зараховується неробочий час та які обчислюються з моменту фактичного затримання, взяття під варту чи поміщення до відповідного медичного закладу.

При обчисленні строків місяцями строк закінчується у відповідне число останнього місяця (ч. 4 ст. 115 КПК). Цим

«відповідним числом» за загальним правилом є число, з якого починається перебіг строку.

Закон передбачає два винятки з цього правила, які обумовлені календарним порядком обчислення.

1. Якщо закінчення строку, який обчислюється місяцями, припадає на той місяць, який не має відповідного числа, то строк закінчується в останній день цього місяця (ч. 4 ст. 115 КПК).

2. Якщо закінчення строку, який обчислюється днями або місяцями, припадає на неробочий день (вихідний або святковий), то строк автоматично продовжується. У цьому разі останнім днем строку вважається наступний за ним робочий день (ч. 7 ст. 115 КПК).

При обчисленні процесуального строку днями до нього включаються вихідні і святкові дні, а при обчисленні строку годинами – і неробочий час. Якщо закінчення строку, який обчислюється днями або місяцями, припадає на неробочий день, останнім днем цього строку вважається наступний за ним робочий день, за винятком обчислення строків тримання під вартою та перебування в медичному закладі під час проведення стаціонарної психіатричної експертизи [2, с. 202].

Отже, проаналізувавши чинний КПК України, можна зрозуміти наступне:

1. Процесуальні строки – це один із найважливіших засобів, що слугує стійкості права взагалі і впорядкуванню суспільних відносин. Встановлення в законі процесуальних строків полягає в тому, щоб швидкість судочинства не була надмірною й не перетворювалась в невинуватиту поспішність, щоб часові межі кримінального провадження дозволяли всім її учасникам реалізувати свої повноваження, а органам, які безпосередньо проводять кримінальне провадження – вирішити покладені на них завдання.

2. Процесуальні строки змінюються залежно від величин, якими вони обчислюються – це є години, дні і місяці, а також можуть вказувати на певну подію.

1.Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 16 березня 2018 року: Офіц. Текст. К.: Алерта, 2018., 320 с.

2.Кримінальне процесуальне право України навч. посібник за заг. редакцією В.Г. Гончаренка та В.А. Колесника К. « ЮСТІНІАН», 2014., 573 с.

3.Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц А.Р. та ін.. К82 та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Х. : Право, 2013., 824 с.

4.Кримінальний процес [текст]: підручник. /заг. Редакцією В.В. Коваленка, Л.Д. Удалової, Д.П. Письменного. К.: « Центр учбової літератури», 2003, 544 с.

5.Кримінально процесуальні строки в контексті практики Європейського суду з прав людини /С.Ю. Бутенко// Форум права. 2011 (№ 4).,54 с.

Пастух А. Є.

прокурор

*(Сокальський відділ Червоноградської місцевої
прокуратури Львівської області)*

ПІДСТАВИ ПОВЕРНЕННЯ СУДОМ ОБВИНУВАЛЬНОГО АКТА ПРОКУРОРУ

Згідно вимог п.3 ч.3 ст. 314 КПК України у підготовчому судовому засіданні суд має право повернути обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам цього Кодексу [1].

Водночас, незважаючи на процесуальну природу обвинувального акта, чинний КПК України чітко не назначає вичерпний перелік підстав повернення обвинувального акта.

Питання проведення підготовчого судового засідання та вирішення проблемних питань, які пов'язані із поверненням обвинувального акта прокурору неодноразово ставали предметом наукових досліджень наступних вчених: О.В. Бабаєвої, Н.В. Глинської, Ю.М. Грошевого, Я.В. Замкової, І.О. Звертайло, О.В. Єні, Л.М. Лобойко, Л.Г. Матієк, М.В. Сийплові, В.Я. Тація, А.О. Шульги та інших. Слід відзначити, що роботи вказаних науковців мають вагому наукову та практичну цінність, однак у вказаній роботі пропонується визначити підстави для повернення обвинувального акта прокурору, з метою подальшого усунення розбіжностей на практиці.

У чинному КПК України чітко визначення обвинувального акта відсутнє, однак у ст. 110 КПК України зазначається, що обвинувальний акт є процесуальним рішенням, яким прокурор висуває обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення і яким завершується досудове розслідування. Обвинувальний акт повинен відповідати вимогам, передбаченим у статті 291 цього Кодексу, яка містить чіткий перелік вимог до обвинувального акта та додатків до нього, які по своїй суті не є складовими обвинувального акта, як процесуального документа, а є додатками до нього.

Окрім вимог ст. 314 КПК України підстави повернення обвинувального акта також висвітлено в Листі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» за №223-1430/0/4-12 від 03.10.2012 згідно якого в підготовчому судовому засіданні суд має право повернути обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів виховного або медичного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам статей 291, 292 КПК: зокрема,

якщо ці документи містять положення, що суперечать одне одному; у документах наведено недопустиму натуралізацію опису злочину; вони не підписані слідчим (крім випадків, коли прокурор склав їх самостійно) чи не затверджені прокурором; до них не долучено передбачені законом додатки [2].

Суди першої інстанції допускають перекичування Закону та виносять незаконні рішення, повертаючи обвинувальний акт прокурору, у зв'язку із недоліками додатків до обвинувального акта. Однак, практика оскарження таких рішень суду свідчить про їх незаконність.

Наприклад: *Ухвалою Апеляційного суду м. Києва від 31.05.2017 у справі №760/7699/-16-к чітко визначено, що згідно з п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК України у підготовчому судовому засіданні суд має право повернути обвинувальний акт, якщо він не відповідає вимогам цього Кодексу. Вичерпні вимоги до обвинувального акта викладені в ч.2 ст. 291 КПК України, а перелік додатків до нього - в ч. 4 цієї ж норми закону. Помилки в додатках самі по собі не можуть бути достатніми підставами для повернення обвинувального акта прокурору, оскільки в п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК йдеться про невідповідність вимогам КПК України саме обвинувального акта, а не додатків до нього.*

Вказане твердження суду апеляційної інстанції є правильним та таким з яким необхідно погодитись.

Слід зазначити, що Я.В. Замкова визначає єдину підставу повернення обвинувального акта прокурору, визначену в п.3 ч.3 ст. 314 КПК України, зокрема, якщо обвинувальний акт не відповідає вимогам цього Кодексу. Крім цього, Я.В. Замкова невідповідність обвинувального акта вимогам КПК України умовно поділяє на: невідповідність обвинувального акта вимогам ч.1,2,3 ст. 291 КПК України, в яких зазначено безпосередні вимоги до складання обвинувального акта, як процесуального документа; недотримання прокурором вимог ч.4 ст. 291, ст. 293 КПК України, щодо долучення до обвинувального акта додатків [3].

І.О. Звертайло напрочуд умовно визначає дві підстави повернення обвинувального акта прокурору, зокрема невідповідність обвинувального акта вимогам КПК України п.3 ч.3 ст. 314 КПК України та повернення обвинувального акта, у зв'язку із відмовою у затвердженні угоди п.1 ч.3 ст. 314 КПК України [3].

Підтримуючи думку І.О. Звертайло слід зазначити, що дійсно чинний КПК України передбачає дві законодавчо закріплених підстави повернення обвинувального акта прокурору, які закріплено в ч.3 ст. 314 КПК України, а саме: невідповідність обвинувального акта вимогам цього кодексу та відмову в затвердженні угоди з поверненням кримінального провадження прокурору для продовження проведення досудового розслідування у порядку, передбаченому ст. ст. 468-475 КПК України.

Поряд з цим необхідно відмітити, що хоча п.1 ч.3 ст. 314 КПК України, передбачає, що суд вправі відмовити у затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору, однак, матеріали кримінального провадження є не що інше як обвинувальний акт, додатки до нього згідно вимог ст. 291 КПК України та угода, яка надійшла до суду одночасно із обвинувальним актом. Також, вимоги ст. 474 КПК України передбачають, якщо угоди досягнуто під час судового провадження (яке у відповідності до КПК України розпочинається з підготовчого судового засідання), суд невідкладно зупиняє проведення процесуальних дій і переходить до розгляду угоди.

У відповідності до ст. 317 КПК України визначено, що є матеріалами кримінального провадження (кримінальною справою).

За таких обставин слід дійти до переконання, що вирішуючи питання про повернення обвинувального акта до судового розгляду, в судді крім обвинувального акта наявні інші документи та матеріали, які передбачено чинним КПК України на даній стадії, зокрема документи з автоматизованої

системи документообігу суду, про визначення складу суду, який буде слухати справу, ухвала суду про призначення провадження до судового розгляду, що є вже у сукупності із обвинувальним актом, відповідно до ст. 317 КПК України матеріалами кримінального провадження.

За результатами проведеного дослідження встановлено, що законодавчо закріплено дві підстави повернення обвинувального акту: п.1 ч.3 ст. 314 КПК України невідповідність обвинувального акта вимогам цього кодексу; п.3 ч.3 ст. 314 КПК України відмова в затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору для продовження проведення досудового розслідування у порядку, передбаченому ст. ст. 468-475 КПК України.

Окрім цього, з урахуванням аналізу положень КПК України пропонується внести зміни в п.3 ч.3 ст. 314 КПК України та викласти наступним чином: **повернути кримінальне провадження прокурору, якщо обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру не містять відомостей визначених цим Кодексом, у тому числі наявності визначених таким Кодексом додатків до них.**

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс] : Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ за № 223-1430/0/4-12 від 03.10.2012 «Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України». Дата доступу: 14.10.2019. URL: <http://rada.gov.ua>.

3. Ухвала Апеляційного суду м. Києва від 31.05.2017 у справі №760/7699/-16-к/. Дата доступу: 14.10.2019. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66962334>.

4. Замкова Я.В. «Деякі питання підстав повернення обвинувального акта». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція, 2016 №19. С. 17-21.
5. Звертайло І.О. «Процесуальні порушення під час складання обвинувального акта і підстави повернення його судом для усунення недоліків, у тому числі з угодою (погляд практичного працівника). *Вісник АМСУ*. Серія: «Право». №1(14). 2015. С. 105-109.

Півень Н.Г.

здобувач вищої освіти факультету № 1 ІПФНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ ТА ДОСТУПНОСТІ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Право на звернення до суду за судовим захистом прав та охоронюваних законом інтересів є елементом одного з фундаментальних прав, гарантованого Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод – права на справедливий суд. Кожній особі гарантується таке право [1]. У сучасному світі рівень правового захисту прав та свобод людини і громадянина є ключовим показником демократизму суспільства і держави.

Специфіка судового захисту прав людини у кримінальному процесі визначається перш за все особливостями правового регулювання доступу до суду протягом провадження у кримінальній справі [2, с. 187].

Важливість цього правового положення підтверджується, зокрема, його закріпленням як права на судовий захист та права на повноважний суд у якості засад організації судової влади

у Законі України "Про судоустрій і статус суддів" від 02. 06. 2016 р.

У зв'язку із цим можна стверджувати, що у кримінальному процесі доступ до суду – це наявність можливості розгляду та вирішення по суті кримінально-правового та кримінально-процесуального спору судом як на досудових (доступ до судового контролю), так і у судових (доступ до правосуддя) стадіях.

Оскільки правосуддя у кримінальних справах є функцією суду з розгляду та вирішення по суті кримінальної справи та застосування у зв'язку з цим норм матеріального права, тому доступ до правосуддя у кримінальному процесі слід розуміти як забезпечення можливості розгляду кримінальної справи по суті у судових стадіях кримінального процесу. При цьому передумовою доступу до суду є право на ініціювання кримінального переслідування [3, с.365].

На сьогоднішній час в Україні незбалансоване, суперечливе та невиважене законодавство містить значну кількість нічим не забезпечених в економічному сенсі гарантій, які неможливо виконати через обмеженість ресурсів, якими володіє держава. Неможливість виконання судових рішень у таких випадках є похідною, вторинною проблемою, наслідком незбалансованості законодавства.

Під цим твердженням я розумію такі проблеми, як:

- не передбачення в державному бюджеті коштів для виплат, бюджетне фінансування яких гарантовано законодавством, зокрема компенсацій, пільг, надбавок тощо;
- встановлення законодавчими актами мораторію на примусову реалізацію майна, що унеможливорює виконання судових рішень, або ж зупинення виконавчого провадження стосовно певних категорій підприємств [4, с.18].

Це забезпечить не лише зменшення надходження справ до ЄСПЛ та виплати компенсацій за його рішеннями з держбюджету, а й підвищить рівень судового захисту прав осіб,

зростання рівня довіри громадян як до судової системи, так і до державної влади в цілому [5].

Право особи на доступ до правосуддя може бути унеможливлене або утруднене на досудових стадіях кримінального процесу шляхом прийняття певних процесуальних рішень, а саме: відмови у порушенні кримінальної справи, закриття кримінальної справи, зупинення провадження у кримінальній справі. Саме тому при наявності таких процесуальних рішень право на доступ до правосуддя як до вирішення судом кримінальної справи по суті може бути реалізоване тільки шляхом ініціації невідкладного судового контролю з метою перевірки законності тих процесуальних рішень, які унеможливають або утруднюють доступ до правосуддя.

Наявність невідкладного та відстроченого судового контролю не суперечить ст. 55 Конституції України, оскільки, нормами ст. 55 Конституції, яка гарантує судовий захист, не встановлено конкретних процедур його здійснення і не виключено можливості судової перевірки скарг на дії та рішення органів дізнання, слідчого й прокурора і після передачі кримінальної справи до суду [2, с. 51].

Таким чином у кримінальному процесі доступ до суду – це наявність можливості розгляду та вирішення по суті кримінально-правового та кримінально-процесуального спору судом як на досудових (доступ до судового контролю), так і у судових (доступ до правосуддя) стадіях, а доступ до правосуддя слід розуміти як забезпечення можливості розгляду кримінального провадження по суті у судових стадіях кримінального процесу.

Право на доступ до правосуддя як елемент права на доступ до суду одночасно є елементом права на справедливий судовий розгляд, яке включає у себе комплекс процесуальних прав, реалізація яких змістовно знецінюється за відсутності реального доступу до правосуддя. проблема доступності правосуддя не обмежується окремою державою, а привертає увагу

міжнародної спільноти, тому можна вести мову про інтернаціоналізацію стандартів у галузі судоустрою.

-
1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
 2. Шибіко В. П. Забезпечення права особи на доступ до правосуддя як принцип кримінального процесу України / В. П. Шибіко: Ерліхівський збірник. 2005. № 4-5. С. 187–189.
 3. Безнасюк А. С. Судебная власть: учебник для вузов. Москва: ЮНИТИДАНА: Закон и право, 2002. 455 с.
 4. Жаровська І.М. Доступність права: теоретико-правові проблеми: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2006. 20 с.
 5. Право на справедливий суд в рамках Європейської конвенції про захист прав людини (стаття 6). Interights. Руководство для юристов. Редакція: Дойна Іоана Страйстеану, Діна Ведернікова, Йонко Грозев, Довидас Виткаукас, Шин Льюїс-Энтони. 2008 р. URL: <http://www.echr.ru/documents/manuals/Article06/Interights-Art6>.

Погуца М.Ю.

курсант навчальної групи Ф4-401 факультету № 4
(Харківський національний університет внутрішніх справ)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСОБИ ПІД ЧАС ОБШУКУ

У міжнародно-правових актах у сфері захисту прав людини одне з основних місць займає право на житло та його недоторканість. У ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року проголошено право кожного на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із зако-

ном і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. Аналогічні положення закріплено й в ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та у ст.12 Загальної декларації прав людини. Щодо національного законодавства: Конституція України також гарантує недоторканість житла (ст. 30). Крім того, Конституцією і законами України передбачається можливість тимчасового обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачених статтями 30, 31, 32 Основного Закону. Підстави і порядок здійснення заходів, пов'язаних із тимчасовим обмеженням цих конституційних прав, визначені Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК).

Завдання кримінального провадження повинні виконуватися із дотриманням належної правової процедури. Забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування неможливе без отримання певної доказової інформації. Специфічним є те, що кримінальна процесуальна діяльність пов'язана із обмеженням у випадках, передбачених законом, прав і свобод громадян. Це відбувається під час провадження окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема, обшуку.

Враховуючи наявні на практиці випадки зловживань та порушень у ході проведення обшуків, 16.11.2017 р. було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування», зокрема передбачено, що запис, здійснений за допомогою звуко- та відеозаписувальних технічних засобів під час проведення слідчим, прокурором обшуку, є невід'ємним додатком до протоколу; дії та обставини проведення обшуку, не зафіксовані у записі, не можуть бути внесені до протоколу обшуку та вико-

ристані як доказ у кримінальному провадженні; виконання ухвали слідчого судді, суду про проведення обшуку в обов'язковому порядку фіксується за допомогою звуко- та відеозаписувальних технічних засобів; право безперешкодного фіксування проведення обшуку за допомогою відеозапису надається стороні захисту; особа, у житлі чи іншому володінні якої проводиться обшук, має право користуватися правовою допомогою адвоката на будь-якому етапі проведення обшуку тощо. До того ж недопустимими є докази, що були отримані під час виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи у зв'язку з недопущенням адвоката до цієї слідчої (розшукової) дії. Факт недопущення до участі в обшуку адвокат зобов'язаний довести в суді під час судового провадження.

Зрозуміло, що вказані законодавчі зміни сприяють забезпеченню прав осіб, у житлі чи іншому володінні якої проводиться обшук. Втім, у практичній діяльності іноді відбуваються проблемні ситуації, що свідчать про порушення прав особи, у житлі якої проводять обшук. Тому сьогодні адвокати рекомендують звертати увагу на дрібниці, які трапляються під час обшуку. Наприклад, проводять спеціальні тренінги на підприємствах, установах чи організаціях, під час яких зазначають: так як обшук психологічно-важкий для кожного, найефективнішим способом захисту є завчасна належна підготовка осіб та залучення кваліфікованого адвоката. Наголошується, що до моменту прибуття захисника треба зайняти місце спостерігача, який фіксує усі дії працівників правоохоронних органів. Не рекомендується здійснювати фізичний супротив і перешкоджати силовикам при проведенні обшуку, оскільки це не зупинить обшук, а позбавить можливості ефективно захищати свої права під час його проведення та може призвести до притягнення осіб до юридичної відповідальності за незаконний супротив правоохоронцям [1].

На практиці стикаються з проблемою неупередженості понять, оскільки слідчі іноді запрошують «своїх» понять. Тому адвокати рекомендують наполягати на залученні у якості свідків (або одного з понять) інших, незацікавлених осіб. Але слід врахувати, що на вимогу ч.7 ст. 223 КПК України обов'язок запросити понять покладається на слідчого, прокурора. Тому вважаємо доволі сумнівної пропозицію адвокатів, оскільки вона не відповідає вимогам закону.

Окремо слід звернути увагу на питання щодо тривалості проведення обшуку. Відповідно до ч. 1 ст. 235 КПК України право проникнути до житла чи іншого володіння особи слідчому, прокурору надається лише один раз на підставі ухвали слідчого судді. Втім, на практиці є випадки, коли проникнення до житла або іншого володіння на підставі однієї ухвали відбувається декілька разів. Наприклад, проводиться обшук у великому приміщенні та його проведення триває декілька діб. У такому випадку особа, яка проводить обшук здійснює заходи щодо опечатування приміщення та передачі його під охорону правоохоронним органам. Зазначену дію мотивують тим, що проведення слідчих (розшукових) дій у нічний час (з 22 до 6 години) не допускається. Але, відповідно до ч. 4 ст. 223 КПК України слідчі дії можуть проводитись у нічний час, коли затримка в їх проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного. З цього слідує, якщо особа, яка проводить обшук, покинула місце його проведення, то для подальшого продовження зазначеної слідчої дії, вона повинна звернутися до слідчого судді з відповідним клопотанням на отримання дозволу на проведення такого обшуку [2]. Отже, вважаємо, якщо уповноважена на обшук особа виходить за межі приміщення, в якому відбувається обшук, то обшук вважається закінченим і у разі необхідності продовжити обшук у цьому ж приміщенні необхідно отримати іншу ухвалу слідчого судді.

Згідно вимог у ч. 2 ст. 235 КПК України, з метою реалізації своїх прав особа, у житлі якої проводиться обшук, повинна перевірити ухвалу слідчого судді, а саме: строк дії ухвали, який не може перевищувати одного місяця з дня винесення ухвали; житло чи інше володіння особи або частину житла чи іншого володіння особи, які мають бути піддані обшуку; речі, документи або осіб, для виявлення яких проводиться обшук.

По закінченню обшуку слідчий, прокурор повинен скласти протокол. Разом із тим, учасники даної слідчої (розшукової) дії повинні звернути увагу на: належне його заповнення; повний перепис майна, яке вилучилось; фіксацію використання технічних засобів, які є обов'язковими. У випадку виявлення зауважень до протоколу, учасники обшуку мають їх викласти у заключній частині протоколу.

Отже, обшук залишається важким процесом як для правоохоронців так і осіб, у житлі чи іншому володінні якої проводиться обшук. Підкреслимо що, законодавчі зміни, що відбулися у 2017 році, є доцільними на сьогоднішній день. Втім, вважаємо, що належному забезпеченню прав особи, у житлі якої проводиться обшук, сприятиме цілий комплекс заходів, що повинні здійснюватись як слідчим, прокурором так і адвокатом.

1.Рибачковський К. Обшук за новими правилами: тактика самозахисту. *Ліга. Блоги*. 6.07.2018. URL: <https://blog.liga.net/user/kryibachkovskiy/article/30486>

2.Дії при початку обшуку – інструкція. *Протокол. Юридичний інтернет-ресурс*. 24.06.2016. URL: https://protocol.ua/ua/dii_pri_pochatku_obshuku/

Поляк Ю.П.

ад'юнкт кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету №1 ПФПНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ

Ефективність, а головне результативність проведення слідчих (розшукових) дій і зокрема огляду місця події залежить від різноманітних факторів таких як: професійних здібностей особи уповноваженої їх здійснювати, стану навколишнього середовища тобто погодних умов та інших. Не останнє місце у цьому списку, а інколи і центральне, ключове за значенням, займає використання технічних засобів фіксації. Саме так, без перебільшення, потрібно сказати, що кожна окрема людина у зв'язку із фізіологічними особливостями, психологічно-емоційною діяльністю може сприймати інформацію про стан речей та подій по-різному. Не завжди людське око може побачити чи ідентифікувати об'єкт, предмет, які в подальшому будуть мати важливе значення у розслідуванні кримінального провадження. І тому для встановлення об'єктивної істини та збереження і дослідження інформації про події минулого так важливо звернути увагу на застосування технічних засобів фіксації огляду місця події. У процесі пізнавальної діяльності, слідчий намагається скласти об'єктивну картину існування тих чи інших явищ, зв'язати та структурувати їх у відповідний логічний ланцюжок, а тому без допомоги відповідних технічних засобів це зробити практично неможливо.

Відповідно до ст. 237 КПК України з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів.

При огляді, слідчий, прокурор або за їх дорученням залучений спеціаліст має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей,

виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати речі і документи, які мають значення для кримінального провадження. [1].

Слід зазначити, що огляд місця події є одним із різновидів огляду та найбільш складною і розповсюдженою слідчою (розшуковою) дією, що проводиться чи не у кожному кримінальному провадженні. Від якості, своєчасності та результативності здійснення даної слідчої (розшукової) дії залежить доля розслідування в повній мірі цілого кримінального провадження.

Враховуючи той факт, що огляд місця події за своєю правовою природою та суттю є першочерговою, невідкладною слідчою дією вирізняють такі основні способи його фіксації, як фотозйомку та відеозапис.

Розрізняють чотири види фотографічної зйомки на місці події: орієнтуючу, оглядову, вузлову і детальну.

Орієнтуюча зйомка своїм завданням має фіксацію певного об'єкта або місця події разом із оточуючими його предметами, будівлями, місцевістю, тобто орієнтуючий знімок повинен містити зображення власне місця події на фоні оточуючих предметів чи місцевості.

Місце події слід фотографувати на фоні нерухомих об'єктів, що можуть слугувати орієнтирами. Аби знімки були дійсно орієнтуючими, необхідно правильно обрати напрямок і точку зйомки.

Оглядова зйомка застосовується для фіксації загального вигляду місця події без оточуючих предметів. Щоб зафіксувати взаємне розташування найважливіших об'єктів, відобразити особливості останніх, зйомку проводять з їх різних сторін. Важливою вимогою щодо оглядових знімків є повнота зображення місця події.

Вузлова зйомка - це зйомка частин (вузлів) об'єкта. Вузол - це частина місця події, де виявлені сліди злочину. При такій зйомці великим планом фотографуються певні ділянки місця

події, що мають важливе значення, та об'єкти з якими були пов'язані дії злочинця. Кількість вузлів на місці події визначається слідчим і залежить від особливостей злочину та специфіки об'єктів на місці події.

Детальна зйомка - це зйомка окремих слідів, предметів, деталей обстановки місця події. Її завжди проводять вимірювальним методом масштабним способом: великим планом із масштабною лінійкою. Детальній зйомці підлягають насамперед предмети і сліди, які не можуть бути вилучені з місця події, швидко змінюють свої властивості або існує небезпека їх втрати.

Потрібно зазначити, що фотографування слідів на місці їх виявлення використовується для фіксації місця їх знаходження, загального вигляду, стану індивідуальних особливостей. Місце виявлення сліду фіксують зйомкою на тлі оточуючих об'єктів, потім окремо фіксується слід, а також його деталі та особливості. [2. с. 78 – 80, 82].

Особливо слід звернути увагу на розроблені правила, що стосуються специфіки фотографування під час огляду місця події. До них відносяться такі:

1. Фотографувати обстановку необхідно в тому вигляді, у якому вона була на час прибуття на місце події слідчо-оперативної групи.

2. Фотографування має передувати іншим методам фіксації обстановки місця події, оскільки фотозйомка не порушує і не змінює обстановку.

3. Усі додані до протоколу огляду фотознімки мають відображати реальну й наочну інформацію про місце події, об'єкти та їхні ознаки, встановлені під час огляду.

4. Насамперед фотографують об'єкти, що можуть зазнати змін або бути знищеними.

5. Фотознімки різних ділянок місця події мають містити загальні елементи, що забезпечують «прив'язку» для відтворення за ними цілісної картини. [3 с. 17].

У певних випадках відеозапис є найбільш ефективним засобом під час проведення огляду місця події. Так відеозйомка є доцільною під час оглядів місць подій у кримінальних провадженнях про порушення правил безпеки праці, теракти, аварії на водному, повітряному та наземному транспорті, об'єктах інфраструктури тощо.

Однією з передумов високої якості відзнятого матеріалу є правильний вибір методів і прийомів відеозйомки. Наприклад, відеозапис із панорамуванням застосовують у тих випадках, коли необхідно показати загальний план перед об'єктивом або під час зйомки в малих приміщеннях

Панорамування - це зйомка камерою, яка перебуває у русі. Воно може бути статичним та динамічним. До прийомів відеозйомки належить також зйомка кількома відеокамерами, зйомка прийомами обходу та зйомка різноманітними планами, що обираються залежно від особливостей об'єкта, який необхідно зафіксувати, динамічності процесів і станів, завдань фіксації. Доволі ефективним прийомом відеозйомки є круговий обхід, коли існує можливість показати місце події з усіх боків: рухаючись по колу, зупиняються у певних точках, і через відповідні проміжки часу з цих точок знову проводять зйомку.

Потрібно зазначити, що у науковій літературі існує думка про те, що в процесі відеозапису слідчому або спеціалісту необхідно давати чіткі та зрозумілі коментарі відносно об'єктів, які знімаються, а саме: що знімається, внаслідок яких дій виявлені ті або інші сліди та об'єкти. З даним твердженням важко не погодитись, оскільки під час проведення огляду місця події присутні різні учасники, які можуть сприймати інформацію на власний розсуд, утворюючи цим дисонансну прірву. [4 с. 17 – 20].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, доходимо до висновку, що питання використання технічних засобів під час огляду місця події є надзвичайно важливим та актуальним. А сама правова природа, сутність, а головне важливість вищезазначе-

ної слідчої (розшукової) дії становить неабиякий інтерес у суспільстві та породжує різноманітні дискусії у науковому товаристві.

-
1. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 03 травня 2019 року: Офіц. текст. К.: Алерта, 2019. 324 с.
 2. Криміналістика : підруч. / В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель [та ін.] : за ред. В.Ю. Шепітька. – 5 – те вид. переробл. та допов. – К. : Ін Юре, 2016. – 640 с.
 3. Участь спеціаліста в огляді місця події (текст) : довідник. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. – 128 с.
 4. Проведення слідчих (розшукових) дій із застосуванням звуко – та відеозаписувальних технічних засобів [Текст] : метод. рек. / [В.В. Невгад, Р.М. Дударець, А.А. Саковський, М.П. Климчук]. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2018. 67 с.

Приймак І.В.

слідчий

*(Ряжнятівського ВП Калуського ВП ГУНП
в Івано-Франківській області)*

Татарин І.І.

старший викладач кафедри

кримінального процесу та криміналістики

факультету № 1 ІПФПНП

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Загальний порядок вручення особі письмового повідомлення про підозру регламентований ст. 278 КПК

України. Виключенням є порядок притягнення до кримінальної відповідальності окремих категорій громадян, передбачений главою 37 КПК України [1, с. 247].

Встановивши підстави для повідомлення про підозру, слідчий, прокурор з дотриманням певного процесуального порядку, здійснює сукупність дій, які фіксуються у відповідних процесуальних документах.

Слідчий, прокурор, склавши повідомлення про підозру, вказує у ньому суб'єктивну думку про причетність особи до злочину, що склалася у нього на підставі оцінки доказів, що є у кримінальному провадженні на момент прийняття такого рішення.

Аналізуючи повідомлення про підозру як процесуальне рішення, необхідно зауважити, що у юридичній літературі процесуальне рішення визначається як правовий документ встановленої форми, в якому слідчий, прокурор у межах своєї компетенції роблять висновки про встановлені фактичні обставини вчиненого злочину [2, с. 186].

Варто звернути увагу на те, що наявність повідомлення про підозру ще не означає, що особа визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення. Цим, зокрема, і забезпечується конституційна норма, зазначена у статті 62 Конституції України: Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду [3, с. 15].

Висновок про винуватість, хоч і є офіційним, але разом з тим, – це власна думка слідчого та прокурора, який здійснює процесуальне керівництво цим кримінальним провадженням про наявність підстав притягнення певної особи до кримінальної відповідальності, згідно з конкретної кримінально – правової норми.

Протягом досудового розслідування до особи, що повідомлена про підозру, застосовується низка обмежень у

частині особистих та майнових прав, внаслідок вжиття до особи підозрюваного заходів забезпечення кримінального провадження.

Найбільш гострою є дискусія щодо можливих способів повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, адже норми КПК України зазначену процесуальну дію регламентують неоднозначно.

Вважається, що у ст. 278 КПК України чітко регламентується процес повідомлення особі про підозру, проте там не вказано, яким чином діяти стороні обвинувачення, в тому разі, якщо особу, щодо якої є наявні достатні докази про вчинення нею кримінального правопорушення, – неможливо знайти та навіть сповістити про необхідність з'явлення до слідчого, згідно з положеннями КПК України. Наприклад, особа вчинила злочин, після чого одразу почала переховуватися від органів досудового розслідування, змінивши місце проживання, виїхавши на заробітки тощо [4, с.376].

Отже, письмове повідомлення про підозру вручається в день його складення слідчим або прокурором, а у випадку неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень, тобто шляхом виклику або приводу. Одним із правомірних способів вручення є надіслання повідомлення про підозру засобами поштового зв'язку.

Водночас наданим слідчому та прокурору правом, яке пов'язано з можливістю вручення повідомлення в один із вищезгаданих способів, не можна зловживати. При цьому, виникає питання щодо доцільності і необхідності належного підтвердження отримання особою повідомлення про підозру або ознайомлення із її змістом іншим шляхом, тобто для підтвердження отримання повідомлення про підозру у будь – якому випадку мають бути проведені дії, визначені ст.136 (без вчинення яких повідомлення фактично вважається недійсним) [5, с. 265]. Письмове повідомлення про підозру слідчий або прокурор повинні вручати безпосередньо тій особі, яка зазна-

чена у повідомленні. Якщо в матеріалах кримінального провадження є дані про те, що кримінальне правопорушення вчинене декількома особами, то повідомлення про підозру має вручатися кожній із них окремо. Письмове повідомлення про підозру затриманій особі вручається не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту її затримання.

У випадку, якщо особі не вручено повідомлення про підозру після того, як минуло двадцять чотири години з моменту затримання, така особа підлягає негайному звільненню та втрачає процесуальний статус підозрюваного. Обмежений термін вручення є важливим, оскільки він сприятиме своєчасному та ефективному проведенню слідчим досудового розслідування, а також належному керівництву досудовим розслідуванням прокурором [6, с. 526].

Контроль прокурора за кожним повідомленням особи про підозру є запорукою дотримання прав суб'єктів, відносно яких здійснюється кримінальне переслідування. Це зумовлено політикою гуманізації кримінального процесуального законодавства України, намаганням зменшити випадки затримання осіб, що підозрюються у вчиненні кримінальних правопорушень до винесення вироку судом.

Дата, час вручення особі повідомлення про підозру, правова кваліфікація злочину, невідкладно заносяться слідчим, прокурором до ЄРДР.

Таким чином, в Реєстрі буде міститись інформація про всіх підозрюваних, що вчинили кримінальні правопорушення на території України з зазначенням їхніх анкетних даних. До ЄРДР матимуть доступ працівники слідчих підрозділів, які й будуть вносити відповідні відомості про підозрюваного, а також прокуратури всіх рівнів з правом такого ж внесення та контролю за належним внесенням інформації з метою недопущення будь – яких порушень слідчими.

Якщо особа, якій повідомляється про підозру, не володіє мовою, на якій ведеться судочинство, то повідомлення про

підозру повинно бути письмово перекладено на мову, якою вона володіє вільно. Для цього у кримінальне провадження залучається перекладач, який, окрім перекладу, роз'яснює підозрюваному зміст повідомлення та його процесуальні права. Якщо підозрюваний глухий або німий, то залучається відповідний перекладач або особа, яка розуміє їх знаки і роз'яснює підозрюваному сутність повідомлення.

При цьому, слідчий та прокурор зобов'язані невідкладно повідомити підозрюваному про його права, а на прохання підозрюваного – детально роз'яснити кожне із зазначених прав, про що вручається відповідна пам'ятка [7, с. 193]. Пам'ятка передбачає собою узагальнення витягів з нормативно – правових актів, що закріплюють права та обов'язки підозрюваного.

Позитивним є те, що із впровадженням пам'ятки про права та обов'язки підозрюваного уповноважений службові особі не потрібно буде їх роз'яснювати, складати про це відповідний протокол, а підозрюваний матиме можливість у будь – який час самостійно ознайомитися зі своїми правами та обов'язками на зазначеній стадії. Це сприятиме процесуальній економії, зменшенню документообігу та підвищенню рівня обізнаності підозрюваних у вчиненні кримінальних правопорушень.

В ідеалі акт повідомлення про підозру є так званим підсумком досудового розслідування, оскільки саме на ньому базується обвинувальний акт, який після закінчення досудового розслідування, відповідно до вимог ст.291 КПК України, вручається підозрюваному.

Встановлений порядок вручення повідомлення про підозру сприяє покращенню якості розслідування та унеможливленню порушення законних прав, свобод та інтересів громадян.

1. Лобойко Л.М. Кримінальний процес: підручник. К.: Істина, 2014. 432 с.
2. Гуртієва Л.О. Поняття та правова природа повідомлення про підозру у кримінальному провадженні України: наукова стаття. Митна справа. 2014. № 6 (96). 190 с.
3. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями : [офіц. текст] . К.: Паливода А.В., 2018. 76 с.
4. Наливайко Є.В. Проблемні питання повідомлення особі про підозру та зупинення досудового розслідування: наукова стаття. Публічне право. 2013. № 1(9). 380 с.
5. Татаров О.Ю., Мірковець Д.М. Повідомлення про підозру: проблеми кримінальної процесуальної регламентації: наукова стаття. Митна справа. 2015. № 1(97). 265 с.
6. Удалова Л.Д., Коваленко В.В., Письменний Д. Кримінальний процес: підручник. Центр учбової літератури. К., 2013. 526 с.
7. Мазур О.С. Інститут “підозри” у кримінальному процесі України: історія виникнення та сучасний стан: наукова стаття. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 2. 207 с.

Ратнова А.В.

ад'юнкт кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету №1 ІПФПН
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВИКОРИСТАННЯ РОЗДРУКІВКИ ТА СКРІНШОТУ ІНТЕРНЕТ-СТОРІНКИ ПІД ЧАС ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Мобільні телефони, планшети, комп'ютери, Інтернет сторінки можуть зберігати та передавати важливі відомості для кримінального провадження. Однак, важливо не лише знайти цю інформацію, але й отримати її у встановленому порядку. Дотримання всіх вимог КПК України дозволить використати отримані фактичні дані як доказ.

Інформація в Інтернет мережі є нестійкою та може видозмінюватися користувачами, власниками веб-сайту, підлягати впливу комп'ютерних вірусів, тощо. Проте, сучасні

пристрої дають можливість зафіксувати Інтернет сторінку у певний момент часу.

Роздруківка Інтернет сторінки полягає у друці за допомогою принтера вмісту веб-сайту. Ця дія може здійснюватися за допомогою вікна браузера, у якому ця сторінка відображена, або як роздрукування скріншоту екрану.

Паперова роздруківка, окрім фактичних даних, які відображає Інтернет сторінка, в залежності від налаштувань технічного та програмного забезпечення додає дату, час роздруку, інтернет-адресу сторінки, кількість друкованих сторінок та їх нумерацію, тощо.

Термін скріншот (англ. Screenshot – «screen» - екран, «shot» - знімок) не визначений в українському законодавстві, однак широко розповсюджене та використовується у спілкуванні. Скріншот дозволяє зафіксувати зображення екрану у певний момент часу та зберігає його у якості фотографії на пристрої, екран якого фіксувався. Після цього, він також може бути роздрукованим у паперовому вигляді.

Таким чином, скріншот чи роздруківка можуть підтвердити наявність чи відсутність фактів, які мають значення для кримінального провадження на певний момент часу.

Інтернет сторінка є електронним документом. Тому, спосіб фіксації такого доказу суттєво відрізняється від фіксації паперового чи речового доказу.

На нашу думку, скріншот чи роздруківка веб-сторінки, частини відео, фото чи іншого файлу не можуть бути визнані ні оригіналом ні копією електронного документа та самостійно не може бути використана як доказ.

Перш за все, тому, що роздруківка передає лише частину електронного документа, яка відображена у доступній для користувача формі. Решта інформації є прихованою та може бути виявлена та відображена лише відповідними спеціалістами.

Як зазначає Кукарникова Т.Е., представлений на екрані або роздрукований документ кардинально відрізняється від

вихідного електронного, хоча і сформований комп'ютером на його основі [1, с. 56].

По-друге, однієї роздруківки недостатньо для перевірки доказу з точки зору належності, допустимості, достовірності та достатності.

Як зазначає Тріпільський Г.Я., роздруківка змісту електронного документу з мережі не відповідає вимозі допустимості, оскільки при виготовленні паперової копії такого документу не виключено втручання у його зміст.

У абз. 10 п. 46 Постанови Пленуму Вищого Господарського суду України №12 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» від 17.10.2012 року передбачено, що роздруківки Інтернет-сторінок (web-сторінок) самі по собі не можуть бути доказом у справі [2].

Наприклад, Апеляційний суд м. Києва в ухвалі від 29 червня 2017 року під час розгляду у судовому засіданні кримінального провадження щодо обвинувачення гр.Ф. у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.258-3 КК України не визнав фотокартки та скріншоти, отримані внаслідок моніторингу сторінок у соціальних мережах «Вконтакте» і «Однокласники» доказами. Достовірність інформації, яка в них міститься, викликає обґрунтовані сумніви і вони не можуть бути джерелом доказування, адже отримані у спосіб, не передбачений кримінальним процесуальним законом [4].

По-третє, це порушує безпосередність дослідження показань, речей та документів як однієї з центральних засад КПК України.

Вважаємо, що для дублювання інформації, яка міститься в мережі Інтернет, виготовлення копії електронного документа з комп'ютера чи іншого пристрою необхідно залучати спеціаліста. Правильне виготовлення дубліката електронного

документа забезпечує його допустимість під час перевірки доказів у суді.

Отже, відображені у паперовій формі Інтернет-сторінка, скріншот можуть бути використані тільки як додаток до проведеної слідчої (розшукової) дії. Відсутність нормативно-правового регулювання, єдиної судової практики, технічних знань, спеціальних технічних засобів, програмного забезпечення та ряду інших причин спричиняє виникнення труднощів під час збирання доказів з мережі Інтернет та технічних пристроїв. У зв'язку з цим, дослідження теми використання роздруківок та скріншотів у кримінальному провадженні є актуальною та потребує розробки єдиного алгоритму дій для їх правильного збирання як доказів.

-
1. Кукарникова Т. Э. Электронный документ в уголовном процессе и криминалистике: дисс. Воронеж, 2003. 204 с.
 2. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: Постанова Пленуму Вищого Господарського суду України від 17.10.2012 р. №12. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12> (дата звернення: 10.10.2019).
 3. Тріпільський Г. Я. Деякі аспекти допустимості доказів, отриманих у мережі Інтернет, в цивільному процесі. *Цивільне судочинство у світлі судової реформи в Україні*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного (м. Одеса, 18 груд. 2015 р.). Одеса: Фенікс, 2015. С. 73-76.
 4. Ухвала Апеляційного суду м. Києва від 29 червня 2017 року. Справа № 760/15925/15-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/67858013> (дата звернення: 10.10.2019).

Рудик С.О.

курсант 4 курсу факультету №1 ІПФПНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник: О.В.Захарова

кандидат юридичних наук, доцент

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ

Окремі згадування про первісні джерела, які містять інформацію про використання знань та умінь обізнаних осіб, відомі здавна й зустрічаються в історичних пам'ятках. Історія виникнення спеціальних знань розпочинається з появою перших типів держави та правових відносин, коли встановлювались і порушувались певні правила поведінки, звичаї й закони. Учинення протиправних дій зумовило потребу в уведенні спеціальних правил і методів щодо розкриття й розслідування злочинів, установлення злочинців [1, с.11].

Призначалися певні чиновники, які повинні були розслідувати окремі види кримінальних правопорушень, встановлювати істину (наприклад, у стародавньому Єгипті – чиновники-писці, нубійські негри та ін., Вавилоні – писці та судді тощо). Правові постулати (закони царя Хаммурапі, Артхашастра, Книга законів тощо) містили деякі рекомендації криміналістичного характеру щодо збирання, дослідження й оцінювання доказів судом, але вони мали окремий, розрізнений характер і були пов'язані з певними клятвами, випробуванням вогнем, каліченням та клеймуванням порушників закону.

Першими експертними криміналістичними установами вважаються бюро ідентифікації, що створювалися в 1896–1897 рр. при поліцейських префектурах ряду столичних міст Європи, Аргентини, Британської Індії, Бразилії, Чилі та інших країн. У Києві, січень 1904 р. був створений дактилоскопічний відділ, що забезпечував реєстрацію злочинців і проведення дактилоскопічних досліджень [2].

До основних завдань кабінету науково-судової експертизи були віднесені проведення всякого роду досліджень, що належать до галузі криміналістики, за справами кримінальними – безкоштовно, за справами цивільними – за плату, у розмірі, який визначається за правилами Статуту цивільного судочинства; надання, в особливо важливих випадках, допомоги слідчій владі при проведенні дій, що стосуються пошуку винного або виявлення злочину [3, с.257].

Виникнення і розвиток судової медицини тісно пов'язані з розвитком держави і права. Формуванню судової медицини як науки передував тривалий період експертної практики. В збережених пам'ятках писемності Стародавнього Риму, Стародавньої Греції, Індії є відомості щодо практичного використання медичних обстежень для суду і слідства. Наприклад, 15 березня 44 року до н.е., під час засідання сенату, змовники кинулися з мечами на Цезаря й нанесли йому 23 рани, від яких він помер. Під час обстеження вбитого придворним лікарем Анцистієм було встановлено, що з ран, виявлених на тілі імператора, тільки одна була проникаючою у грудну порожнину. Вона й була визнана смертельною. Це яскравий приклад судово-експертного мислення лікаря. У Месопотамії, Стародавньому Єгипті, за існуючими на той час законами факт вагітності встановлювали самі жерці або запрошували для цього лікарів, повивальниць чи інших осіб. У відомому Кодексі Юстиніана Великого (529–534 роки н.е.), що є основою Римського права, підкреслюється особлива роль лікарів у судовому процесі. Відзначалося, що "...лікарі власне не свідки, вони більшесудді, ніж свідки". У деяких країнах Азії (Китай, Японія, Корея) судова медицина почала розвиватися з XIII ст. Уже в 1247 р. в Китаї вийшов у світ трактат із судової медицини Сун-ци "Сі – Юнань - Лу", в якому знайшли відображення питання судово-медичної діагностики у випадках насильницької і раптової смерті. У трактаті вперше було описано трупні плями, трупне залякання, ознаки смерті від удару блискавки, техніка

огляду трупа, було визначено точки на тілі людини, в ділянках яких мали місце ушкодження небезпечні для життя, тощо [4, с.320].

Оскільки деякі судово-медичні дані було запропоновано вперше саме китайськими вченими, Китай вважають колыскою наукової судової медицини. У XVIII-XIX ст. на півночі Європи було видано так звані “Варварські правди” (LegesBarbarorum), в яких пропонувалось запрошувати лікарів для визначення ступеня тяжкості і характеру тілесних пошкоджень та розв’язання інших питань. Виникнення наукової судової медицини в Європі (Німеччині) пов’язане з ім’ям імператора Карла V, який ввів у 1532 р. Карний Кодекс, відомий під назвою “Кароліна”. За цим кодексом, судді були зобов’язані запрошувати лікарів для обстеження трупів, огляду осіб з тілесними ушкодженнями, а також у випадках дітовбивства, отруєння, лікарської помилки тощо. Це законодавство було значним кроком вперед, оскільки важливе значення надавалось судовим доказам, у тому числі й судово-медичній експертизі. Кодекс “Кароліна” був стимулом до розвитку судової медицини і виходу у світ капітальних наукових праць. Серед них особливої уваги заслуговує перший посібник із судової медицини, створений французьким хірургом А. Паре (1517–1590) підназвою “Порадник до складаннясудово-медичнихзаключень”, а також “Трактат про висновки лікарів і бальзамуваннятрупів”, в якихнаводяться важливі відомості з різних питань судової медицини. У 1621 р. вийшов другий посібник із судової медицини, написаний італійським лікарем П. Закхіасом під назвою “Судово-медичні питання”, який не втратив свого значення й тепер. Часті залучення лікарів до слідчої і судової практики сприяли новим відкриттям у галузі судової медицини. Серед них потрібно відзначити гідростатичну легеневу пробу для встановлення живонародженості немовлят, яку було рекомендовано К. Рейгером (1677) і Шреєром (1682). У XVIII-XX ст. судова медицина в країнах Європи розвивалась відповідно до розвитку загальної

медицини і змін у судових реформах особливо з введенням гласного судочинства, яке зобов'язувало лікаря-експерта прилюдно обґрунтовувати і захищати свої висновки. У XIX-XX ст. працювало багато видатних вчених, які розробляли окремі питання судової медицини [5, с.28].

Судово-медична експертиза спрямована, насамперед, на розв'язання питань, які постійно виникають перед судовими та слідчими органами, що допомагає встановити ряд чи не найважливіших питань : про смерть, її настання, тілесні ушкодження, ступінь інтоксикацій...Розвиток і роль цієї дисципліни має велике значення як і вся судово-експертна діяльність, здійснюється на принципах законності, незалежності, об'єктивності і повноти дослідження.

-
1. Основи судової експертизи : навчальний посібник для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта / авт. уклад.: Л. М. Головченко, А. І. Лозовий, Е. Б. Сімакова-Єфремянтаін. Х. :Право, 2016. 928 с.
 2. Історія розвитку URL: <http://http://ndekc.km.ua/istorija-rozvitku> (дата звернення 09.10.2019).
 3. Аверьянова Т. В. Этапы развития судебной экспертизы / Т. В. Аверьянова // Ученые-криминалисты и их роль в совершенствовании научных основ уголовного судопроизводства : материалы межвузов. науч.-прак. конф. (к 85-летию со дня рождения Р.С. Белкина) : в 2-х ч. Ч.1. М., 2007. С. 257-266.
 4. Белкин Р. С. Курс советской криминалистики: в 3-х т. / Р. С. Белкин. Т. 2. М. : Юрид. лит, 1978. 320 с.
 5. Судова медицина за редакцією І.О.Концевич та Б.В.Михайлченко. Допущено Міністром охорони здоров'я України як підручник для студентів медичних вузів К.:МП «ЛЕСЯ», 1997, С.28.

Ряшко О.В.

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики

факультету №1 ІПФПН
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Гарасимів О.І.

кандидат юридичних наук
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету №1 ІПФПН
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОВНОВАЖЕНЬ СТОРІН ЗАХИСТУ ТА ОБВИНУВАЧЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Насамперед варто зазначити, що стаття 84 КПК встановлює вичерпний перелік процесуальних джерел доказів: це – показання, речові докази, документи, висновки експертів. І лише за допомогою цих засобів обидві сторони можуть повноправно відстоювати свою правову позицію. А вже наскільки продуктивно – залежить виключно від самої сторони, оскільки вони мають нібито рівні можливості у збиранні таких доказів. Але Кодекс ставить конкретні вимоги до порядку отримання доказів. Доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК (ч.1 ст. 84 КПК). Допустимими доказами визнаються виключно ті, які були отримані в порядку, встановленому КПК. Недопустимий доказ суд не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посылатися суд при ухваленні судового рішення, відповідно до ст.86 КПК.

КПК України розділяє способи збирання доказів: збирання доказів здійснюється сторонами кримінального провадження, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, у порядку, передбаченому КПК.

Так, сторона обвинувачення має право здійснювати збирання доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та

негласних слідчих (розшукових) дій, витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених КПК.

Сторона ж захисту здійснює збирання доказів шляхом витребування та отримання від тих же органів, установ, організацій та осіб копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів (ст. 93 КПК). В першу чергу, речові докази можуть бути виявлені та зібрані при проведенні обшуку, огляду, а також при проведенні певних негласних слідчих (розшукових) дій. А це вже є прерогативою слідчого органу досудового розслідування. Які можливості має сторона захисту? За нею залишається законне право на витребування речових доказів у порядку, передбаченому статтею 93 КПК, а також на звернення до слідчого судді з клопотанням про отримання тимчасового доступу до речей і документів. Втім, ці способи збирання доказів не можна вважати самодостатніми, оскільки захист, як вже було зазначено, вправі лише звернутися з проханням про надання йому необхідного доказу. І де гарантія, що таке прохання, навіть вочевидь обґрунтоване, буде виконано? Стає зрозумілим, що на відміну від сторони обвинувачення, сторона захисту в процесі збирання доказів є цілком залежною від рішень чи дій інших осіб.

У контексті розгляду проблеми змагальності, яку Україна отримала внаслідок прийняття КПК, варто звернути увагу на положення щодо збирання доказів власне на стадії судового розгляду у кримінальному провадженні. Зважаючи на те, що в процесі досудового розслідування сторона захисту виявилася

значно обмеженою у цьому питанні, цілком виправданим є очікування того, що відповідні компенсаторні можливості будуть передбачені для сторони захисту на стадії судового розгляду у кримінальному провадженні [1, С.458].

Показання, звісно ж, є найпоширенішим серед процесуальних джерел доказів у кожному кримінальному провадженні. Вони є так званою «відправною точкою» в проведенні всього розслідування, адже переважно показання вказують на подальший хід розслідування. Відповідно до ч.1 ст. 95 КПК показаннями є відомості, що надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження. Звернемо увагу: зазначено, що саме «під час допиту». І тут є перевага в слідчого, адже допит є слідчою (розшуковою) дією і проводиться виключно слідчим на підставі власного рішення або за дорученням чи вказівкою прокурора або керівника органу досудового розслідування. Виходить, що друга сторона не має права на збирання доказів внаслідок самостійного отримання пояснень. Це впливає також із ч.8 ст.95 КПК, відповідно до якої сторони кримінального провадження, потерпілий мають право отримувати від учасників кримінального провадження та інших осіб за їх згодою пояснення, які не є джерелом доказів. Так, КПК передбачено право сторони захисту ініціювати перед слідчим або прокурором проведення слідчих (розшукових) дій, у тому числі допиту, але сторона обвинувачення наділена безумовним правом їх відхилити [1, с. 457].

В КПК простежуються значні зміни в питаннях доступу сторони захисту до експертних висновків, що забезпечує вирішування так званої несправедливості, коли висновок експерта мав вагому силу лише тоді, коли експертизу було проведено відповідно до постанови слідчого чи ухвали суду, а за поданням захисника він мав силу банального дослідження, не наванта-

женого доказовою силою. Проте відкритим лишається грошове питання даного нововведення, оскільки проведення експертиз є платним.

Якщо розглядати кримінальне провадження в Україні, то провідну роль тут все ж таки відіграє сторона обвинувачення, а стадію досудового розслідування можна назвати головною. Сторона захисту є більш вразливою не лише з огляду на її незрівнянно вужчі повноваження, а й в зв'язку з відсутністю належних гарантій реалізації цих повноважень.

-
1. Меркулов С.М. Реалізація обвинувачення: поняття, сутність, етапи за новим кримінальним процесуальним законодавством / С.М. Меркулов // Форум права. – 2012. – № 2. – С. 456-459 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12mcmkpz.pdf>.
 2. Нор В.Т. Публічність і диспозитивність у кримінальному процесі України: суть, пріоритети, взаємодія, сфера дії // Закон і бізнес.- 2004.- 47-48.- 6 с.
 3. Рогатюк І.В. Формування функції обвинувачення та її реалізація у кримінальному процесі: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Рогатюк Ігор Володимирович. – К, 2004. – 245 с
 4. 35 неформальних практик у кримінальному судочинстві України / О.А. Банчук, І.О. Дмитрієва, Л.М. Лобойко, З.М. Саїдова.- К.: «Арт-Дизайн», 2014.- 48 с
 5. Харитонova О. Поняття і ознаки публічних правовідносин // Вісник Академії правових наук України. – 2002. – № 1(28). – С. 40.
 6. Шейфер С.А. Следственные действия. Система и процессуальная форма / С.А. Шейфер.- М.: Юрлитинформ, 2001.
 7. Кримінальний процес: навч. посібник для підгот. до іспиту / О.В. Капліна, М.О. Карпенко. Х.: Право, 2016. 286 с.

Сибірна Р.І.

професор кафедри психології діяльності в особливих умовах,
доктор біологічних наук, професор
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Зарічна О.З.

асистент кафедри загальної гігієни з екологією,

кандидат біологічних наук

*(Львівський національний медичний
університет ім. Данила Галицького)*

ЛАБОРАТОРНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ У СУДОВО- ПСИХІАТРИЧНІЙ ЕКСПЕРТИЗИ

Під час кримінальних проваджень на стадії досудового розслідування інколи виникають сумніви у слідчого або суду щодо психічного здоров'я підозрюваного, підсудного, потерпілого, свідка чи інших учасників судового провадження. Так, може насторожити неадекватна поведінка в період скоєння суспільно-небезпечного діяння, приховування його слідів, незрозуміла поведінка під час допиту, в ході самого слідства, неясність мотивів скоєного злочину, або скоєння його з особливою жорстокістю, здійснення обмови і само обмови - що створює великі труднощі у роботі судово-слідчих органів.

У зв'язку з цим, відповідно до статей 242 і 509 Кримінального процесуального кодексу України, коли для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання, слідчий або прокурор зобов'язаний звернутися до експерта з метою визначення психічного стану підозрюваного щодо його осудності чи обмеженої осудності. При цьому примусове залучення особи до проведення медичної або психіатричної експертизи здійснюється за ухвалою слідчого судді або суду [1, с. 58-60].

Під час судово-психіатричної експертизи у психіатричній клініці ретельно вивчається клінічна картина стану підекспертного. Часто приходиться мати справу з короткочасними психічними розладами у формі смеркових станів, патологічного

сп'яніння, патологічного афекту, що потребує підтвердження, або, навпаки, ретроспективного спростування, оскільки ставиться питання про наявність цих станів на момент скоєння злочину. Необхідно вказати на наявність агравацій і симуляцій.

На даний час для виявлення та встановлення психічних розладів у підекспертних осіб все більше використовуються лабораторні методи дослідження, які базуються на основі хімічних, біологічних аналізів крові та спинномозкової рідини, рентгенографії, записів електричної активності мозку. Результати цих аналізів суттєво доповнюють клінічні обстеження [2, с. 171-173].

Найбільше практичне значення має реакція Вассермана в крові та спинномозковій рідині (лікворі), що виявляє сифілітичну інфекцію, а також реакція Ланге у спинномозковій рідині, що вказує на можливість органічних уражень центральної нервової системи. Саме вони дозволяють встановити сифілітичну природу уражень і диференціювати сифіліс мозку і прогресивний параліч та визначити вміст у спинномозковій рідині білків і клітинних елементів. Дослідження крові дає можливість виявити явища інтоксикації та виснаження і встановити глибину патологічного процесу [3].

Шляхом рентгенографії мозку можна виявити ряд патологічних змін, які є наслідком черепно-мозкових травм, енцефалітів, арахноїдів та ін.

Так, при ряді органічних захворювань центральної нервової системи відбувається зміна конфігурації порожнин, які знаходяться між мозком і мозковими оболонками. За допомогою пневмоенцефалографії констатація їх розширення або звуження дає можливість робити висновки про локалізацію і розповсюдження уражень мозку.

Дослідження біоелектричних явищ, які виникають у нервовій системі, у тому числі в головному мозку, показують різницю біоелектричних потенціалів між різними точками кори

головного мозку і можуть свідчити про глибину та розмах окремих патологічних змін.

Отже, новітні методи лабораторних досліджень особливостей психічного стану підекспертних повинні більш широко впроваджуватися у практику досудового розслідування кримінальних проваджень. З цією метою необхідно проводити роботу серед експертів-криміналістів, слідчих, слідчих-суддів та ін. щодо ширшого впровадження у практику новітніх лабораторних методів досліджень у судово-психіатричній експертизі та забезпечення у належному обсязі фінансування установ стаціонарних судово-психіатричних експертиз, оскільки саме такі спеціальні методи дослідження є високоінформативними та дороговартісними.

-
1. *Лейко В.Р., Каніщев А.В.* Спірні питання законодавчого та нормативного регулювання комплексної судової психолого-психіатричної експертизи в Україні // *Архів психіатрії*. 2011. Т. 17, № 3. С. 58–60.
 2. *Пріб Г.А.* Соціальна психіатрія і наркологія: навчальний посібник. К.: ІПК ДСЗУ, 2016. 255 с.
 3. Реєстр методик проведення судових експертиз. Міністерство юстиції України (2018) URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua> (дата звернення 10.10.2019).

Сибірний А.В.

кандидат біологічних наук, доцент
доцент кафедри загальної гігієни з екологією
(*Львівський національний медичний
університет ім. Данила Галицького*)

Хомів О.В.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки та економічної безпеки
(*Львівський державний університет внутрішніх справ*)

СУДОВО-ТОВАРОЗНАВЧА ЕКСПЕРТИЗА У

ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ

Однією з обов'язкових вимог розвитку економіки є підвищення якості продукції. В умовах сьогодення на споживчий ринок України все частіше потрапляє продукція, яка несе загрозу для здоров'я та життя громадян. У зв'язку з цим перевірка якості товарів виробничо-технічного призначення та народного вжитку вітчизняного виробництва проводиться у відповідності до вимог державних стандартів, технічних умов, особливих умов доставки або договорів. Якісні показники імпортованих товарів перевіряються за умовами контрактів з іноземними постачальниками. Разом з тим, у випадках, коли споживання неякісної продукції призводить до втрати здоров'я або смерті, в ході кримінального провадження під час досудового розслідування призначаються судово-товарознавчі експертизи. Так, згідно статті 242 Кримінального процесуального кодексу України «експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права» [3].

Найчастіше у лабораторних умовах доводиться проводити дослідження продукції на предмет вмісту шкідливих для здоров'я та життя людей компонентів. Серед таких товарів в основному фігурують харчові продукти, будівельні матеріали, дитячі іграшки, товари легкої промисловості, ювелірні вироби та ін. У експертних зразках визначається наявність патогенної мікрофлори, токсинів а також присутність ряду мікроорганізмів щодо відповідності їх концентрацій діючим санітарним нормам і правилам. У ряді випадків є необхідність встановити наявність та концентрації у зразках досліджуваної продукції нітратів (солей азотної кислоти) та нітритів (солей

азотистої кислоти) завищений вміст яких призводять до отруєння організму, часто з важкими та летальними наслідками. Використання людиною продукції, забрудненої радіонуклідами може призвести не тільки до руйнування людського організму, але і його генетичного коду. Тому споживання та використання у побуті таких товарів пов'язано з ризиком канцерогенезу, порушенням спадковості, мутагенною дією, пригніченням імунітету, скороченням тривалості життя. Визначення вмісту ^{137}Cs та ^{90}Sr у продовольчих та непродовольчих товарах проводиться на основі діючих стандартів, методичних вказівок, узгоджених Головним державним санітарним лікарем України [1, с. 263-265].

Пестициди, що широко використовуються для боротьби з шкідниками у сільському господарстві є мутагенами різного ступеня і несуть загрозу для населення. Важкі розлади здоров'я спричиняє забруднення продовольчих і непродовольчих товарів важкими металами.

Вміст важких металів у харчових продуктах, продовольчій сировині та непродовольчих товарах не повинен перевищувати допустимі рівні, встановлені „Санітарними правилами і нормами, медико-біологічними вимогами, санітарними нормами якості продовольчої сировини і харчових продуктів №5061 - 89”. Зокрема, допустимі норми вмісту важких металів у харчових продуктах зазначені також в державних стандартах України. Так, існує двадцять токсичних важких металів різних класів небезпечності:

1-й клас - кадмій, ртуть, нікель, свинець, кобальт, миш'як;

2-й клас - мідь, цинк, марганець;

3-й клас - інші важкі метали.

Потрапляння їх в організм людини може викликати гострі та хронічні отруєння, зміни у психіці, а у великих дозах – смерть.

Продовольчі товари тваринного походження найчастіше забруднюються антибактеріальними речовинами, кормовими

добавками, лікарськими та хімічними препаратами - переважно це антибіотики, сульфаніаміди і гормональні препарати, що застосовуються у тваринництві. Тому їх використання вимагає додаткових досліджень відносно токсикології і нагромадження в клітинах і тканинах організму компонентів, які несуть серйозну загрозу життю людини. У зв'язку з цим існують граничні рівні залишків, які встановлені об'єднаним комітетом експертів Всесвітньої організації охорони здоров'я. Багато питань виникає з боку судово-товарознавчих експертиз і стосовно використання сьогодні великої кількості харчових добавок, які при споживанні у великій кількості, або за певних умов, наносять шкоду здоров'ю, викликаючи важкі патологічні стани та провокуючи розвиток небезпечних соматичних захворювань [2, с. 236].

Отже, вищезгадані експертні дослідження найчастіше призначаються та проводяться у практиці досудових розслідувань кримінальних проваджень, пов'язаних з отруєннями різноманітними чинниками, які містяться у продукції продовольчого та непродовольчого призначення і стають причиною тяжких розладів здоров'я, інвалідизації або смерті.

-
1. Шевченко О. В. Призначення і провадження судово-товарознавчої експертизи. Порівняльно-аналітичне право. 2017. № 1. С. 261-265.
 2. Шевченко О. В. Використання спеціальних товарознавчих знань на досудовому слідстві. Експертне забезпечення розслідування окремих видів злочинів : матер. наук.-практ. конф. (м. Київ, 31 берез. 2011 р.). Київ: ННІПСК НАВСУ, 2011. С. 235-237.
 3. Сибірна Р.І. Судова товарознавча експертиза. Електронний навчально-методичний комплекс. URL: <http://vns.lpnu.ua/course/view.php?id=3262> (дата звернення 10.10.2019).

Тимишин О.Й.

курсант 4 курсу факультету № 1 ІПФПНП
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник: ДУФЕНЮК О.М.

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету №1 ІПФПНП,
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СУЧАСНІЙ КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ ТЕХНІЦІ

Разом із розвитком сучасних технологій розвивається і злочинність. Кримінальні правопорушення дедалі частіше стають більш інтелектуальними та технологічними, тому потрібно дотримуватися принципу: «Сучасні проблеми потребують сучасних рішень!».

Уже декілька років Федеральна поліція Австралії використовує пристрій лазерного виявлення наркотиків. Поліцейські Ньюкасла були першими і зараз активно використовують мобільну лазерну технологію для виявлення наркотичних засобів. Цим маленьким гаджетом, під назвою TruNarc, не потрібний реальний контакт з речовиною, щоб перевірити її склад [1, с. 91]. Сканувати речовину можна через пластик або скло, щоб мінімізувати забруднення та зберегти докази. Таким чином TruNarc може виявити майже 250 найбільш популярних наркотиків, стимуляторів, антидепресантів, галюциногенів та анальгетиків, заощаджуючи час та гроші [2].

Поліція Токіо використовує безпілотники з сітками для лову інших безпілотників. Підрозділ поліції, оснащений такими засобами, патрулюватиме важливі будівлі, такі як місце розташування кабінету прем'єр-міністра. Якщо буде виявлено підозрілий безпілотник, оператор буде попереджений за допомогою

гучномовців на землі. Але якщо реакція буде відсутня, поліція запустить безпілотники, обладнані сітками для збиття пристрою. Поліцейські використовують модель DJI Spreading Wings S900 з великою сіткою розміром два на три метри, прикріпленою до нижньої частини гексакоптера. Після того, як обертові лопаті захопленого апарату заплутуються в мережі, квадрокоптер не може продовжувати політ, але й не падає, що дозволяє доставити його на землю в цілості й схоронності. При цьому поліція не застосовує будь-якої зброї, яка могла б становити потенційну загрозу для оточуючих. У квітні 2015 року безпілотник, що перевозив невелику кількість радіоактивних матеріалів (радіоактивний цезій), приземлився на дах кабінету прем'єр-міністра. Ніхто не постраждав, а згодом чоловік, який керував пристроєм, був заарештований у зв'язку з інцидентом [3; 4].

Міністерство оборони Саудівської Аравії в 2013 році придбало кілька роботів, які будуть використовуватися підрозділами для видалення бомб, і більше 2600 осіб пройшли навчання для використання цих роботів. Саудівські сили безпеки високо оцінили ефективність роботи tEODor. 4 липня 2016 року саудівські офіцери зірвали спроби підриву консульства США в Джидді за допомогою tEODor, який розібрав 8 саморобних вибухових пристроїв навколо консульства протягом п'ятигодинного вікна. Зловмисник мав лише кілька хвилин для того, щоб підірвати свій жилет, доки охорона підійшла до нього біля стоянки сусідньої лікарні [5].

tEODor вважається великим роботом-розміновувачем для поліцейських і військових застосувань вартістю 750 000\$. Він може бути використаний універсально як основний інструмент для виконання завдань, запобігання загроз, пожежогасіння або промислових застосувань. Сильний маніпулятор та надзвичайно висока надійність робота, роблять його вибором № 1 для виконання найнебезпечніших та найскладніших завдань у всьому світі [6; 7].

Щодо нововведень у Національній поліції України, то на Донеччині поліція перевірила ефективність пристроїв «Kojak 10 print roll scanner» та «Watson mini scanner». Це мобільні пристрої для зняття дактилоскопії в режимі онлайн. За допомогою даних портативних сканерів можна отримати відбитки пальців в електронному вигляді, переслати їх на дослідження та ідентифікувати особу – усе за кілька хвилин прямо на місці злочину. Особливо це актуально для встановлення особи невідомих трупів в умовах збройного конфлікту.

«Kojak 10 print roll scanner» та «Watson mini scanner» – сканери, які використовуються у американському FBI, напряду можуть підключатися до смартфона за допомогою USB, дають можливість швидко та якісно вилучити дактилоскопію навіть із сухих та забруднених рук без додаткових лосьйонів, можуть працювати під відкритими сонячними променями. Різниця між ними полягає у тому, що «Kojak 10 print roll scanner» може опрацьовувати усі 10 пальців, а «Watson mini scanner» тільки 2 [8; 9; 10].

Виходячи з вищевказаного можна дійти висновку, що прогрес не стоїть на місці. Між злочинцями і працівниками поліції йде протистояння не тільки в правовому, але й технічному полі, адже для того, щоб протидіяти цьому негативному явищу потрібно завжди бути на крок попереду.

1. Матеріали XVI Міжнародної студентської науково-практичної конференції іноземними мовами «Підготовка поліцейських кадрів (зарубіжний досвід)». Харків. 2016. 112 с.

2. TruNarc™ Handheld Narcotics Analyzer. URL: <https://www.thermofisher.com/order/catalog/product/TRUNARC#/TRUNARC> (дата звернення: 12.10.2019).

3. Drone squad to be launched by Tokyo police. URL: <https://www.bbc.com/news/technology-35070818> (дата звернення: 12.10.2019).

4. Поліція Токіо запустила "повітряний загін" для перехоплення чужих безпілотників. URL: <https://dt.ua/TECHNOLOGIES/policiya-tokio-zapustila->

[povitryaniy-zagin-dlya-perehoplennya-chuzhih-bezpilotnikiv-194098 .html](http://povitryaniy-zagin-dlya-perehoplennya-chuzhih-bezpilotnikiv-194098.html)

(дата звернення: 12.10.2019).

5. National C-IED initiatives: Middle East – Saudi Arabia. URL: <https://aoav.org.uk/2017/national-c-ied-initiatives-middle-east-saudi-arabia/>

(дата звернення: 12.10.2019).

6. Products of telerob. URL: <https://www.telerob.com/de/> (дата звернення: 12.10.2019).

7. The robots being used by police to help capture criminals. URL: <https://www.news.com.au/technology/gadgets/mobile-phones/the-robots-being-used-by-police-to-help-capture-criminals/news-story/69c0358276a548cf0d6a65224eff647f> (дата звернення: 12.10.2019).

8. Поліцейські Донецчини протестували мобільні пристрої для проведення дактилоскопії в режимі онлайн. URL: <http://police.dn.ua/news/view/politsejski-donechchini-protestuvali-mobilni-pristroi-dlya-provedennya-daktiloskopii-v-rezhimi-onlajn> (дата звернення: 12.10.2019).

9. KOJAK FBI Appendix F Certified FAP 60 10-Print Roll Scanner. URL: <https://integratedbiometrics.com/products/kojak/> (дата звернення: 12.10.2019).

10. WATSON MINI FBI Appendix F Certified FAP 45 Two-Finger Roll Scanner. URL: <https://integratedbiometrics.com/products/watson-mini/> (дата звернення: 12.10.2019).

Форос Г.В.

кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри кібербезпеки та
інформаційного забезпечення
(Одеський державний університет внутрішніх справ)

Усата Г. О.

курсант 308-го взводу
факультету підготовки фахівців
досудового розслідування
(Одеський державний університет внутрішніх справ)

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Торгівля людьми є одним з найбільш небезпечних глобальних викликів сучасності. Це добре налагоджений транснаціональний злочинний вид діяльності, який є найзухвалішою формою порушення основоположних прав людини та громадянина, що пов'язано із цинічним і грубим поводженням, нещадною експлуатацією, обмеженням свободи, приниженням честі й гідності особи. За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ), налічується від 21 до 36 млн. жертв торгівлі людьми.

Обґрунтована доцільність та пріоритет застосування інформаційних телекомунікаційних технологій у соціальній профілактиці торгівлі людьми. Найбільш перспективним визнано: технологій сучасних медіа (ЗМІ, соціальна реклама); сучасні засоби зв'язку («гаряча» лінія, концерти, засоби миттєвого обміну інформацією); віртуальні технології (WWW, Веб 2.0, соціальні медіа, групи новин, електронна пошта та списки розсилки системи обліку повідомлення (ICQ) Skype, Telegram, хмарні технології) [1].

Теоретико-прикладні ідеї щодо вирішення даної проблеми у своїх працях вивчали сучасні дослідники в контексті правового забезпечення протидії торгівлі людьми (К. Левченко, Б. Лизогуб, А. Орлеан, О. Бандурна); висвітлення проблеми у ЗМІ (А. Алексєєв, М. Буряк, Ю. Галустян, Л. Єрохін). Зважаючи на значну кількість вітчизняних і зарубіжних робіт присвячених окресленій проблемі все ще має місце її недостатня розробленість.

Організована комплексна соціальна профілактика торгівлі людьми засобами інформаційно-комунікаційних технологій, спрямована на мінімізацію факторів соціального ризику, активізує та забезпечує підвищення рівня інформаційної обізнаності й особистої відповідальності людини тобто зміну ментальності поведінки щодо зазначеного явища.

Торгівля людьми взаємопов'язана із духовними і ціннісними засадами розвитку українського суспільства, за такої умови соціальна профілактика засобами ІКТ потребує принципів та підходів, які б відображали перспективи розв'язання зазначеної проблеми. Таким, на наш погляд є принцип нового гуманізму, аксіологічний, антропологічний підходи [2].

Потреба виявлення причин та передумов торгівлі людьми в Україні зумовлена поширенням протиправного явища до транснаціональних масштабів, появою нових тенденцій та загроз, зокрема: злочинці стали використовувати новітні репродуктивні технології, збільшилась кількість випадків “сексуального туризму”, в тому числі дитячого, комерційної сексуальної експлуатації дітей, зокрема з використанням новітніх інформаційних технологій. До групи ризику, крім жінок і дітей, останнім часом стали потрапляти чоловіки працездатного віку.

Засоби масової інформації при висвітленні проблем злочинності володіють значним профілактичним потенціалом і здатні викликати у населення нетерпимість до цього антисоціального явища, активізувати участь громадян у боротьбі з суспільно небезпечними посяганнями, допомогти в забезпеченні

особистої безпеки. Вони можуть надати неоціненну послугу населенню в доведенні до свідомості громадян різних юридичних термінів, вирішенні практичних юридичних питань, пов'язаних з торгівлею людьми.

На початку 2000-х років злочинці здійснювали вербування громадян шляхом розміщення оголошень у ЗМІ або під час вербальної взаємодії з потенційною жертвою, на даний момент вербування громадян, злочинці використовують всесвітню мережу загального доступу – Інтернет. Шляхом розробки та створення спеціалізованих сайтів, відповідних груп у соціальних мережах, розміщення оголошень про працевлаштування, прямого контакту на сайтах знайомств тощо. Важливим аспектом є недопущення ідентифікації своєї особи, тому для спілкування злочинці між собою та жертвами використовують спеціалізовані додатки для смартфонів, що працюють на платформах Android, iOS, BlackBerry, тощо такі як WhatsApp, Viber, Skype, Telegram, Line, Imo.

За таких умов Національній поліції України необхідно постійно адаптуватися до нових тенденцій та оновлювати алгоритми виявлення, попередження, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень вказаної категорії. На сьогоднішній день інформаційні технології трафікери використовуються практично на кожному етапі вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з торгівлею людьми. Вони налагоджують комунікацію шляхом листування за допомогою електронної пошти, АЙПІ-телефонії, різноманітних чатів з використання засобів забезпечення анонімності (проксі сервер) та засобів шифрування.

Ефективний контроль негативних явищ у кіберпросторі, таких як кіберзлочинність, вимагає набагато більших зусиль: постійне вдосконалення методів та прийомів розслідування, розробку нових способів виявлення та дослідження обставин вчинення таких злочинів, забезпечення технічної оснащеності органів досудового розслідування. Крім того, має бути внесено

зміни у чинне законодавство, зокрема щодо посилення кримінальної відповідальності за кіберзлочини, а також дії з електронними доказами мають регулюватися Кримінально-процесуальним кодексом України [3].

Мережа інтернет є основою для існування та реалізації сучасних віртуальних технологій. Виявлено що, Веб 2.0, соціальним медіа, групи новин характерна самоорганізація, вони майже неконтрольовані та непередбачувані, на них може бути розміщена інформація скритого/завуальованого характеру про торгівлю людьми. Електронна пошта, виконуючи функції доставки інформації до власника, може містити велику кількість спаму (негативного контенту). Skype злочинці використовують з метою віртуального зваблення та подальшого шантажу. Особливістю хмарних технологій є швидкість доступу до інформації та захист від вірусів та антиспамове фільтрування вищого класу, що може бути ефективно застосовано у соціальній профілактиці торгівлі людьми.

В багатьох країнах створені міжвідомчі цільові групи, до функцій яких входить підготовка досліджень і доповідей щодо даного явища. В Молдові Національний комітет по боротьбі з торгівлею людьми в листопаді 2001 року прийняв національний план дій. В цей план були включені кроки, які належало зробити в сферах наукових досліджень і оцінок з метою попередження торгівлі людьми. Як передбачалося в плані дій, оціночна діяльність повинна була включати дослідження, що стосуються масштабів проблеми, ідентифікації жертв, причин уразливості конкретних соціальних груп і методів вербування потенційних жертв. Уряд закликав сформуванню стандартизовану базу даних і створити науково-дослідний центр з питань боротьби з торгівлею людьми [4].

Надаючи підтримку нашій державі щодо попередження торгівлі людьми, Координатор проектів ОБСЄ проводить низку заходів для підвищення рівня обізнаності та розуміння ризиків і наслідків торгівлі людьми серед працівників органів держав-

ної влади, потенційних жертв та неурядових організацій. З цією метою у посольствах та консульствах іноземних держав в Україні розповсюджуються інформаційно-довідкові матеріали із зазначених питань, впроваджуються проекти, надається підтримка неурядовим організаціям у роботі «гарячих ліній», їх працівники разом з представниками державних установ та засобів масової інформації залучаються до участі у відповідних тренінгах.

Узагальнюючи викладене, можна дійти висновку про те, що інформаційні технології становлять ефективний та інтенсивний потенціал протидії злочинності в цілому та торгівлі людьми, зокрема. Визначене злочинне явище соціально обумовлене, то протидіяти йому окрім спеціалізованих суб'єктів має саме соціум в особі громадських організацій на основі росту національної свідомості та в тісній взаємодії державних та недержавних організацій, використанні зарубіжного досвіду та потужних можливостей ЗМІ, що є запорукою зміцнення гарантій прав і свобод людини та успішній протидії даній проблемі.

-
1. Торговля людьми и легализация преступных доходов. Вопросы противодействия : [науч.-практ. пособие] / А. Андреани и др. ; под. ред. О. П. Левченко. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 271 с.
 2. Україна як країна призначення для торгівлі людьми. Матеріали для практичного використання працівниками прикордонної служби, правоохоронних органів та суддями / Васильєва М. О., Касько В. В., Орлеан А. М., Пустова О. В. – К. : Фенікс, 2012. – 120 с.
 3. Вербенський М.Г. транснаціональна злочинність : [монографія] / М.Г. Вербенський. – Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2009. – 355с.
 4. Гужвенко Т. Ю. Протидія торгівлі людьми. – [Електронний ресурс]. – http://www.sspu.sumy.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=521

Червінко М.В.

ад'юнкт
кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету № 1 Інституту з підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ, ДРУЖНЬОГО ДО ДИТИНИ

В листопаді 2010 р. були прийняті Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей (далі – Керівні принципи). Потребою для прийняття такого правового акту стала відсутність розуміння, якими повинні бути стандарти поведінки з дітьми, які по своїй волі чи в супереч їй стали учасниками кримінального, цивільного чи адміністративного судочинства. Цей документ визначає, що правосуддя, дружнє до дітей, відноситься до системи правосуддя, що гарантує повагу та ефективне здійснення прав усіх дітей на найвищому рівні і з належним урахуванням рівня зрілості та розуміння дитини, а також обставин справи [1, с.17]. Керівні принципи розраховані на застосування в усіх випадках, коли діти опиняються учасниками процесів у системі кримінального, цивільного чи адміністративного правосуддя. Їх значення полягає у визначенні конкретних рекомендацій та порад, які слід використовувати державам з метою якісного забезпечення правосуддя, дружнього до дитини.

Предметом даної публікації є питання трансляції цих принципів у площину кримінального провадження як структурного компонента більш широкого поняття «правосуддя». Заходи, визначені у кримінальному процесуальному законодавстві, не можуть суперечити цим мінімальним стандартам, щодо яких досягнуто згоду на міжнародному рівні. Актуальність сказаного посилює той факт, що згідно зі статистичними даними

тільки впродовж 2017 р. у судах першої інстанції перебувало на розгляді 6 408 кримінальних проваджень щодо 7 976 неповнолітніх осіб [2]. Діти стають учасниками кримінального провадження у статусі потерпілих, свідків чи підозрюваних. При цьому однаково важливо, щоб усі вони відчували, що їх розуміють та поважають їхні права.

Отже, доперших п'яти Керівних принципів віднесено: право на участь у процесі, забезпечення найкращих інтересів дитини, повага до гідності, захист від дискримінації, верховенство права.

Вважається, що головним та фундаментальним керівним принципом є – принцип участі дитини у вирішенні справи, яка її стосується. Цей принцип означає право дитини бути проінформованою про свої права, мати доступ до суду, отримувати юридичну консультацію, мати право вільно висловлювати свою думку та врахування думки дитини під час процесу, в якому вона залучена [1, с.17–18]. Отже, основне значення цього принципу – повага до точки зору дитини (з урахуванням її зрілості).

Наступним визначено принцип врахування найкращих інтересів дитини. З цього принципу випливає, що кожна справа, до якої залучається дитина, має бути оцінена з урахуванням її інтересів. Усі права дитини мають бути дотримані та враховані, їх повинні поважати протягом усього провадження [1, с.18]. Даний принцип постійно знаходить своє практичне втілення у практиці Європейського суду з прав людини. Наприклад, до дитини-правопорушника повинно застосовуватись не лише покарання, а й надаватись правова, психологічна, соціологічна допомога, мають бути забезпечені права на охорону здоров'я чи отримання освіти. За словами М.В. Менджулцеї принцип є головним, оскільки на міжнародному рівні його не просто встановлено, а й визначено надзвичайно широку сферу його дії. У своєму дослідженні вчена трактує цю zásadu як пріоритетне врахування батьками, законними представниками,

органами влади, судом чи іншими особами інтересів дитини під час прийняття ними рішень, які спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, особливостей розвитку; передбачає врахування думки дитини, якщо нею досягнуто такого віку і рівня розвитку, що вона може висловити її [3, с.90]. У зв'язку з тим, що вік, з якого може враховуватися думка дитини не встановлено – ця позиція потребує детальнішого дослідження.

Принцип поваги до гідності дитини полягає у тому, що з дітьми інші учасники, сторони процесу поводитись із турботою та співчуттям, з повагою впродовж будь-якої процедури, приділяли належну увагу потребам дитини відповідно до конкретних обставин справи [1, с.18]. Належне ставлення до дитини має бути продовж усього перебування її у системі кримінального судочинства та не залежатиме від обставин, через які дитина стала її учасником.

Принцип захисту від дискримінації означає, що однаково уважне ставлення до дітей повинно бути, незалежно від статі, раси, кольору шкіри, релігії чи мови, етнічного, національного чи соціального походження. Відповідно до цього принципу неприпустимим є образливе звернення, принизливе поводження або покарання дитини. Діти не можуть піддаватися тортурам, а усі процесуальні дії щодо них повинні бути не довготривалими та не виснажливими. Для дитини, незалежно від її процесуального статусу, повинні створюватись умови, які не завдаватимуть негативних емоцій (проведення допитів та усіх слідчих дій у відповідних умовах, фаховими працівниками та у відповідних для цього умовах). Спеціалізованого захисту потребують діти-мігранти, діти-біженці та діти-інваліди [1, с.19].

Принцип верховенства права у провадженнях за участю неповнолітніх застосовується повністю так само, як у провадженнях щодо дорослих. Право на правову допомогу, апеляцію, на доступ до суду, на подання скарг, презумпція невинуватості,

усі вимоги законності та справедливості повинні бути гарантовані дітям, так як гарантовані законом для дорослих[1, с.19].

Вступаючи до Ради Європи, Україна взяла на себе зобов'язання здійснювати реформування свого національного законодавства загалом і реформування судової системи зокрема шляхом приведення у відповідність до європейських стандартів. У процесі формування в Україні правосуддя, дружнього до дитини, можна відзначити позитивні зрушення, усвідомлення важливості цієї проблеми та пошук кроків реалізації європейських стандартів. Водночас не можна вважати цей процес завершеним [4, с.230].

Отже, підсумуємо сказане: по-перше, поява Керівних принципів правосуддя, дружнього до дитини, зумовлена історичною необхідністю враховувати інтереси дитини, яка увійшла в контакт з правоохоронною та судовою системою у будь-якому статусі (свідок, потерпілий, підозрюваний, обвинувачений); по-друге, кожна країна-учасниця Ради Європи самостійно визначає обсяг прав неповнолітніх та їх гарантій, дбає про їх забезпечення, при цьому Керівні принципи виконують функцію своєрідного методологічного орієнтира, стандарту, опрацьованого міжнародною спільнотою; по-третє, Керівні принципи правосуддя, дружнього до дитини, можна екстраполювати на площину кримінального провадження, адже поняття «правосуддя» значно ширше і охоплює досудову та судову стадії цивільного, кримінального та адміністративного процесу. Зважаючи на обмежений предмет дослідження, проекція на принципи кримінального провадження, дружнього до дитини. Україна також долучається до впровадження цих засад та попри певні кроки вперед чимало питань залишаються відкритими для дискусії.

1. Керівні принципи Комітету Міністрів Ради Європи щодо судочинства, дружнього дитині. URL:<https://rm.coe.int/16804c2188>.

2. Слуцька Т. Огляд судової статистики проваджень щодо злочинів, вчинених неповнолітніми у 2016-2017 роках. *Судебно-юридическая газета*. Блог – Злочини неповнолітніх: про що говорить статистика. URL: <https://sud.ua>117843-zlochini-nepovnolitnikh-pro-scho-govorit-statistika>.
3. Менджул М.В. Зміст принципу найкращих інтересів дитини та його практичне застосування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2019. Випуск 56. Том 1. С. 87–91. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/25277>.
4. Дуфенюк О.М. Міжнародний досвід організації CHILD-FRENDLY середовища під час кримінального провадження на прикладі допиту дитини. *Захист прав людини: міжнародний та вітчизняний досвід: матеріали 1 Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ. 2019. С. 228–231.

Шехавцов Р.М.

кандидат юридичних наук, доцент
т.в.о. завідувача кафедри кримінального процесу
та криміналістики
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОБСТАВИНИ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ДОКАЗУВАННЮ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 159-1 КК УКРАЇНИ

Основну роль у виявленні порушень порядку фінансування політичної партії, передвиборної агітації відіграють суб'єкти, яким, відповідно до вимог законів «Про політичні партії в Україні», «Про вибори Президента України», «Про вибори народних депутатів України», «Про місцеві вибори», мають передаватися фінансові звіти. До їх числа відносяться НАЗК, розпорядник коштів накопичувального рахунку виборчого фонду кандидата в Президенти України, політичної партії, місцевої організації, політична партія, окружна виборча комісія, територіальна виборча комісія, ЦВК, а також РП та ауди-

торські фірми, які залучаються для проведення зовнішнього незалежного фінансового аудиту звітності про доходи, майно, витрати і фінансові зобов'язання політичної партії, її місцевих організацій.

Одними з ключових умов якісного розслідування цих злочинів є:

- знання слідчим, прокурором виборчого законодавства та законодавства, яке регламентує діяльність політичних партій, проведення всеукраїнського та місцевого референдуму, а також діяльність НАЗК, здійснення бухгалтерського обліку, цивільного законодавства;

- чітке уявлення про зміст обставин вчинення злочинів, передбачених у статті 159-1 КК, які підлягають доказуванню.

У статті 159-1 КК передбачена кримінальна відповідальність за такі діяння:

- 1) подання завідомо недостовірних відомостей у звіті партії про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру або у фінансовому звіті про надходження та використання коштів виборчого фонду партії, місцевої організації партії, кандидата на виборах. Доказування факту цього злочину вимагає встановлення:

- а) відомостей про політичну партію, виборчий фонд партії, місцеву організацію, кандидата на виборах (дата створення, керівний склад партії, мережа місцевих організацій, дані про них як юридичних осіб), у зв'язку із проведенням у встановленому законом порядку яких саме виборів (Президента України, народного (-них) депутатів, місцевих виборів), всеукраїнського, місцевого референдуму створений виборчий фонд, дані про висунення кандидата на виборну посаду, розпорядників поточного та накопичувального рахунків та реквізити цих рахунків;

- б) відомості про особу, яка подала Звіт партії про майно, доходи, витрати й зобов'язання фінансового характеру, тобто підписала його, і що вона є призначеною у встановленим законом порядку керівником партії, розпорядником накопичуваль-

ного або поточного рахунку виборчого фонду кандидата в Президенти України, партії або місцевої організації партії, фонду референдуму при поданні фінансового звіту щодо коштів такого рахунку;

в) що такий особі було до подання цього звіту відомо про майно, доходи, витрати й зобов'язання фінансового характеру політичної партії або про надходження та використання коштів виборчого фонду партії, місцевої організації партії, кандидата на виборах, фонду референдуму, які повинні бути внесені у відповідний звіт і могли бути внесені, виходячи із затвердженої НАЗК форми звіту та роз'яснень щодо її заповнення, або форми звіту розпорядників поточного, накопичувального рахунку виборчого фонду, фонду референдуму та причини внесення у звіт недостовірних відомостей і у чому саме вони полягали. Зазначимо, що з'ясування таких причин може забезпечити виявлення слідством фактів діянь, які передбачені у частинах 2–4 статті 159-1 КК, розслідування яких у свою чергу може вивести на вчинення корупційних та інших злочинів, неправомірна вигода від яких була передана як внески у різних формах на потреби політичної партії, виборчого фонду;

г) різниця між фактично наявними у звітному періоді у політичної партії майном, доходами, витратами, зобов'язаннями фінансового характеру або у виборчому фонді партії, місцевої її організації, кандидата на виборах коштами та даними щодо них, які відображені у відповідному звіті та розмір такої різниці;

г) де фактично знаходиться майно, одержані грошові кошти, придбані матеріальні об'єкти, результати робіт, виконаних за кошти політичної партії, передвиборчого фонду;

д) хто саме вносив недостовірні відомості у звіт про майно, доходи, витрати й зобов'язання фінансового характеру політичної партії, або про надходження та використання коштів виборчого фонду партії, місцевої організації партії, кандидата на виборах і що особа, яка зобов'язана подавати такий звіт зна-

ла (не могла не знати), виходячи з покладених на неї обов'язків, про недостовірність таких відомостей;

е) час та спосіб подання звіту, що містить недостовірні відомості, суб'єкту, визначеному законодавством;

2) умисне здійснення внеску на підтримку політичної партії особою, яка не має на те права, або від імені юридичної особи, яка не має на те права, умисне здійснення внеску на користь політичної партії фізичною особою або від імені юридичної особи у великому розмірі, умисне надання фінансової (матеріальної) підтримки для здійснення передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму фізичною особою або від імені юридичної особи у великому розмірі чи особою, яка не має на те права, або від імені юридичної особи, яка не має на те права. Щодо цих кримінальних правопорушень підлягають з'ясуванню під час доказування:

а) відомості про конкретну фізичну або юридичну особу та відсутність у неї права здійснювати (надавати) внесок (підтримку) політичній партії, для здійснення передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму. На даний час такі нормативні приписи містять частина 1 статті 15 Закону «Про політичні партії в Україні», частина 1 статті 43 Закону «Про вибори Президента України», частина 1 статті 50 Закону «Про вибори народних депутатів України», частина 3 статті 72 Закону «Про місцеві вибори»;

б) обізнаність особи (фізичної особи, представника юридичної особи) у визначених у законодавстві заборонах та обмеженнях щодо внесків (підтримки) політичній партії, здійснення передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму і чому усвідомлюючи наявність таких приписів і того, що такі внески (підтримку) надавати не можна вона це здійснила;

в) у чому саме одержав свій вираз внесок (підтримка) політичній партії, здійснення передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму. Чи перевищував

загальний розмір (сума) внеску (внесків) встановлений законодавством граничний розмір. Такі розміри визначені частинами 2, 3 ст. 15 Закону «Про політичні партії в Україні», частиною 2 статті 43 Закону «Про вибори Президента України», частинами 1, 2 статті 50 Закону «Про вибори народних депутатів України», частиною 2 статті 72 Закону «Про місцеві вибори»;

г) коли та у який спосіб був здійснений внесок (підтримка) політичній партії, передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму;

г) де фактично знаходяться одержані грошові кошти, майно, придбані матеріальні об'єкти, результати робіт, виконаних за кошти політичної партії, передвиборчого фонду;

д) чи було відомо керівнику партії, місцевої організації партії про здійснення внеску, на який розповсюджується дія заборон у чинному законодавстві. Чи повідомили вони про це відповідний контролюючий орган та чи не скористалися вони цим внеском. Дослідження цієї обставини може вивести слідство на виявлення ознак умисного отримання такого внеску на користь партії, кримінальна відповідальність за що передбачена у частині 2 статті 159-1 КК;

3) умисне отримання внеску на користь партії від особи, яка не має права здійснювати такий внесок, або у великому розмірі, умисне отримання у великому розмірі фінансової (матеріальної) підтримки у здійсненні передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму, умисне отримання такої фінансової (матеріальної) підтримки від особи, яка не має права надавати таку фінансову (матеріальну) підтримку, або поєднання цих дій з вимаганням внеску чи фінансової (матеріальної) підтримки у здійсненні передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму. По таких фактах, які розслідуються у взаємозв'язку із розслідуванням умисного здійснення внеску на підтримку політичної партії, для здійснення передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму особою, яка не має на те

права, або від імені юридичної особи, яка не має на те права, з'ясуванню підлягають:

а) дані про політичну партію, виборчий фонд партії, місцеву організацію, кандидата на виборах, фонд проведення всеукраїнського або місцевого референдуму (дата створення, керівний склад партії, мережа місцевих організацій, дані про них як юридичних осіб, у зв'язку із проведенням у встановленому законом порядку яких саме виборів, референдумів створений фонд, його розрахунковий рахунок);

б) відомості про особу, яка є керівником партії, місцевої організації партії, розпорядником фонду, коли та ким вони призначені;

в) відомості про конкретну фізичну або юридичну особу та відсутність у неї права здійснювати (надавати) внесок (підтримку) політичній партії, для здійснення передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму;

г) у чому саме одержав свій вираз внесок (підтримка) політичної партії, здійснення передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму від особи, яка не мала права на його здійснення. Чи перевищував загальний розмір (сума) внеску (внесків) встановлений законодавством граничний розмір;

г) обставини за яких стало відомо (не могло не стати відомим) керівнику партії, місцевої організації партії, розпоряднику фонду референдуму про здійснення внеску (підтримки), на який розповсюджується дія заборон у чинному законодавстві. Чому вони не повідомили про це відповідний контролюючий орган і скористалися цим внеском (підтримкою);

д) коли та ким було здійснене прийняття грошових коштів або речі у володіння, споживання певної послуги, тощо як внеску (підтримки) політичній партії, здійснення передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму;

е) де фактично знаходиться майно, одержані грошові ко-

шти, придбані матеріальні об'єкти, результати робіт, виконаних за кошти політичної партії, передвиборчого фонду, фонду всеукраїнського або місцевого референдуму.

Якщо мало місце вимагання внеску чи фінансової (матеріальної) підтримки у здійсненні передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму, то з'ясуванню підлягають обставини за яких було висловлено фізичній особі чи представнику юридичної особи вимогу щодо надання такого внеску чи підтримки, ким, де та коли, це було зроблене та у якій формі, зміст погроз вчинення яких саме дій або бездіяльності з використанням становища, наданих повноважень, влади, службового становища особи, яка передавала таку вимогу, чи інших осіб стосовно особи, яка надає внесок (підтримку) у здійсненні передвиборної агітації, агітації з всеукраїнського або місцевого референдуму, або якими саме діями, бездіяльністю, ким та протягом якого періоду часу умисно створювались умови, за яких особа вимушена надати таку неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів.

Наведені протиправні дії можуть бути вчинені повторно та/або за попередньою змовою групою осіб, організованою групою. Відповідно підлягають встановленню наявності ознак повторності, попередньої змови групи осіб чи організованої групи, що мали місце під час вчинення злочинів, передбачених у статті 159-1 КК.

ЗМІСТ

Благута Р. І.

Актуальні питання наукового забезпечення діяльності із досудового розслідування кримінальних правопорушень3

Абламський С. Є.

Витребування, отримання та тимчасовий доступ до речей і документів: порівняльний аналіз.....6

Багрій Х.Т.

Проблеми пов'язані з допитом неповнолітнього за законодавством України.....10

Боднар Я.І.

Застосування електронних засобів контролю: порівняльний аналіз України та іноземних держав.....15

Винниченко Ю.Д.

Особливості досудового розслідування за участю неповнолітніх.....19

Воробчак М.М.

Практика допиту(опитування) дитини, яка постраждала від сексуального насильства.....23

Горпинюк О.П.

Відмежування тимчасового доступу до речей і документів, що містять охоронювану законом приватну таємницю від окремих негласних слідчих дій.....27

Дерен О.С.,Майстренко М.М.,

Контрольована поставка наркотичних засобів в межах міжнародного співробітництва.....33

Дуфенюк О.М.

Тактика огляду з «висоти пташиного польоту» або дрони на службі в органах поліції.....37

Захарова О.В.

Тактичні рекомендації, щодо допиту потерпілого у кримінальних провадженнях торгівлі людьми.....42

Колтун С.-О.І.

Проблемні питання проведення негласних слідчих (розшукових) дій пов'язаних у втручання в приватне спілкування.....46

Комісарчук Ю.А.

Напрями використання нс(р)д у кримінальному провадженні.....50

Коць Є. П.

Особа потерпілого як елемент криміналістичної характеристики злочинів пов'язаних із створенням не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань55

Лоневський Л.М.

Параметри використання результатів оперативно-розшукової діяльності під час досудового розслідування ухилень від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)59

Олещук В.А.

Сексуальні парастезії як об'єкт криміналістичного аналізу.....62

Пазина К.М.

Обчислення строків у кримінальному провадженні.....65

Пастух А. Є.

Підстави повернення судом обвинувального акта прокурору70

Півень Н.Г.

Проблеми доступу до правосуддя та доступності судових рішень75

Погуца М.Ю.

Окремі аспекти забезпечення прав особи під час обшуку78

Поляк Ю.П.

Особливості використання технічних засобів під час проведення огляду місця події.....82

Приймак І.В., Татарин І.І.

Особливості повідомлення про підозру у кримінальному провадженні.....87

Ратнова А.В.

Використання роздруківки та скріншоту інтернет-сторінки під час доказування у кримінальному провадженні.....92

Рудик С.О.

Історичний розвиток судової медицини.....95

Ряшко О.В., Гарасимів О.І.

Порівняльний аналіз повноважень сторін захисту та обвинувачення у кримінальному провадженні.....99

Сибірна Р.І., Зарічна О.З.

Лабораторні методи дослідження у судово-психіатричній експертизі.....103

Сибірний А.В., Хомів О.В.

Судово-товарознавча експертиза у досудовому розслідуванні.....106

Тимишин О.Й.

Інноваційні технології у сучасній криміналістичній техніці.....109

Г.В. Форос, Г. О. Усата

Попередження злочинів торгівлі людьми за допомогою інформаційних технологій.....113

Червінко М.В.

Основні принципи кримінального провадження, дружнього до дитини.....118

Шехавцов Р.М.

Обставини, які підлягають доказуванню під час досудового розслідування злочинів, передбачених ст. 159-1 КК України.....122

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Матеріали науково-практичного семінару

25 жовтня 2019 р.

Упорядник – *Р. М. Шехавцов*

Опубліковано в авторській редакції

Макетування *Р. М. Шехавцов*

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.